

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Det var...

en tysk, en svensk och en tiger...

Svenska eftergifter mot Tyskland
under Andra världskriget
– en läromedelsanalys

Författare

Pernilla Månsson
Kristofer Rönström

Handledare

Mats Hellstenius

www.hkr.se

Abstract

Detta arbete är en läromedelsanalys som baseras på svenska historieläroböcker för årskurs åtta och nio på högstadienivå. Arbetets innehåll behandlar svensk neutralitet och svenska eftergifter mot Tyskland under Andra Världskriget. Vi jobbar med följande problemfrågeställningar:

- Hur skildras svenska eftergifter mot Tyskland under Andra Världskriget över tid i svenska historieläroböcker?
- Hur förhåller sig läromedlen till rådande läroplaner och styrdokument?

Urvalet av läroböcker/material för granskning i arbetet har baserats på tidsavståndet till arbetets historiska ämne. Den tidigaste utgivna boken vi utgår ifrån i vår studie är publicerad år 1963. Härmed uppskattar vi att det finns ett tillräckligt tidsutrymme för att ämnet – svenska eftergifter mot Tyskland under Andra världskriget och synen på svensk neutralitet – ska ha kommit till offentlig kännedom med starten i tidigt 60-tal. Den senast utgivna boken som använder i vår analys är utgiven år 2005. Anledningen till detta är att det är den senaste utgivna och användbara bok vi kunde finna. Utöver svenska eftergifter mot Tyskland kommer, som även nämnts ovan, synen på den svenska neutraliteten, i sammanhanget, studeras. Den analyserade böckerna kommer sedan att studeras i vilken mån de lever upp till sina aktuella läroplaner (lgr 62, lgr 69, lgr 80 och lpo 94). Böckerna granskas ur två utvalda forskningsmetoder; den *hermeneutiska* och den *kvantitativa*. Genom den hermeneutiska forskningsmetoden får vi chansen att tolka de läromedelstexter vi har framför oss – att försöka reda ut och finna tendenser kring ordval och faktainnehåll. Att använda en kvantitativ metod ger oss möjligheten att starkare belysa vårt resultat i analysen. Häri belyser vi antalet ord och begrepp – ofta tydliggöres detta i tabellform. Vi har ett förväntat resultat av vårt arbete vilket ska visa sig genom att antalet ord kring ämnet ska öka med tiden i de granskade läromedlen. Detta då ämnet blivit mer och mer aktuellt med tiden och nya rön och fakta förts till ytan – samhällsdebatten har blivit mer omfattande. Dock skiljer det verkliga resultatet starkt från detta genom att visa på väldigt skiftande kurva.

Keywords: permittenttrafik, neutralitet, svensk tiger, Andra världskriget.

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.2 Presentation av ämne	2
1.3 Forskningsläge	4
1.4 Teoretiskt metodologiska utgångspunkter	5
1.4.1 Hermeneutisk forskningsmetod	6
1.5 Material och avgränsningar	6
1.6 Disposition	7
2. Bakgrund	8
2.1 Neutralitetsbegreppet och svensk neutralitet	8
2.2 Svensk neutralitet under andra världskriget	9
3. Bra att veta	13
4. Presentation av läroböcker	
4.1 Läroböcker utgivna på 1960-talet	13
4.1.1 Den svenska balansgången	13
4.1.2 Sverige står ensamt	14
4.2 Läroböcker utgivna på 1970-talet	
4.2.1 Den svenska igelkotten I	15
4.2.2 Den svenska igelkotten II	16
4.2.3 En svensk tiger I	16
4.3 Läroböcker utgivna på 1980-talet	
4.3.1 Den svenska neutraliteten	17
4.3.2 En svensk tiger II	18
4.4 Läroböcker utgivna på 1990-talet	
4.4.1 En rädd tiger	18
4.4.2 Sverige och Tyskland I	19
4.4.3 Tyska påtryckningar – Sverige under press	20
4.4.4 Sverige och Tyskland II	21
4.5 Läroböcker utgivna på 2000-talet	
4.5.1 Sverige i världen	22
4.5.2 På nordfronten intet nytt	22
4.5.3 Svensk neutralitet?	23
5. Aktuella läroplaner	
5.1 Lgr 62	25
5.2 Lgr 69	26
5.3 Lgr 80	26
5.4 Lpo 94	27

6. Undersökning	
6.1 Hildingson, Husén och Hildingson	28
6.1.1 Hildingson, Husén och Hildingson i tabeller	30
6.2 Äldst möter yngst	32
6.2.1 Äldst möter yngst i tabell	34
6.3 Kvantitet = Kvalitet?	34
6.4 Två 95:or (eller kvalitet = kvantitet?)	36
6.5 De två nollorna	38
6.6 Med 20 års mellanrum	39
7. Läroböcker i förhållande till läroplaner	42
7.1 Läroböcker som ska anpassas till Lgr 62	42
7.2 Läroböcker som ska anpassas till Lgr 69	42
7.3 Läroböcker som ska anpassas till Lgr 80	43
7.4 Läroböcker som ska anpassas till Lpo 94	43
8. En översiktstabell	45
9. Resultat och diskussion	
9.1 Vårt förväntade resultat av undersökningen	46
9.1.1 Vårt verkliga resultat av undersökningen	47
9.2 Diskussion kring resultatet	47
10. Avslutning	49
11. Källor	50

1. Inledning

Sverige har sedan Karl XVI Johan (1763-1844) tillämpat en neutral utrikespolitik. I början av 1800-talet var Sverige inte längre en stormakt och landet började föra en småstatspolitik för att undvika att dras in i de ledande stormakternas konflikter.¹ Denna politiska ställning behöll Sverige även i samband med starten av Första världskriget, 1914. Svensk neutralitet är något som många svenskar alltid varit stolta över. Att landet inte varit indraget i någon väpnat konflikt sedan 1814 har även det varit en anledning att känna stolthet. Även under Andra världskriget ställde sig Sverige utanför kriget. De senaste åren har dock den svenska neutraliteten kommit att bli ett hett debattämne. Den svenska regeringens metoder för att hålla landet utanför kriget under Andra världskriget har kommit att ifrågasättas. Det har de senaste åren uppdragats att Sverige brutit mot neutralitetsprincipen när regeringen vid mer än ett tillfälle indirekt valde att ställa sig på ett väpnat lands sida.

Beredskapshistoria utgör en stor och avgörande del inom den senare grundskolans kursinnehåll. Framförallt läggs det stor vikt vid de två världskrigen. Här får eleverna lära sig bland annat vilka aktörer som var inblandade, specifika och avgörande händelser och ideologier. Diskussionerna i klassrummen förs främst kring krigens stormakter och deras roll och betydelse för krigens skeenden. Under Andra världskriget läggs relativt lite krut vid övriga staters inblandning och speciellt då de länder som inte drabbades direkt av de väpnade konflikterna eller de länder som förklarat sig neutrala. Till exempel, hur mycket vet vi om Schweiz och Portugal? Likt föregående länder, befann sig Sverige i en liknande situation som ett neutralt förklarat land och ett land ej drabbat av militära angrepp. Betyder då detta att dessa tre länder varit helt oviktiga aktörer under kriget? Sverige hade kanske inte en synlig roll under krigets förlopp med tydliga väpnade aktioner men bidrog på andra sätt som inte redovisades för allmänheten. Det har de senaste åren framkommit nya avslöjanden kring svenska ageranden under Andra världskriget. I många dagstidningar och nyskrivna böcker har det de senare åren redovisats om svensk politik under kriget. Samtidigt har vi genom erfarenhet från praktik ute på högstadieskolor märkt ett mindre intresse av egen frivillig läsning efter skoltid. Det blir därför svårt för lärare att få eleverna att engagera sig och relatera till diskussioner rörande aktuella samhällsdebatter likt svensk krigspolitik. Därför är

---

¹ Gabriëlsson Kim, Krig och fred, an fakta och fördjupningsbok i internationell politik, Kunskapsföretaget AB, 2003, Uppsala, s. 165.

läroboken kanske den enda bok som eleven läser kontinuerligt och därmed blir det viktigt att denna följer den rådande samhällsdebatten.

1.1 Syfte

Genom att studera läromedel skapas ett utmärkt tillfälle för en kritisk diskussion kring svenskt agerande i vår samtidshistoria. En av det moderna samhällets mest omskrivna händelser är Andra världskriget, åren mellan 1939 och 1945. Detta var ett krig då Sverige stod utanför och inte drabbades av varken anfall, ockupation eller förödelse. Sverige var alltså under denna tid neutralt och skulle härmed vara opartiska och icke krigförande.² Dock har det, vilket nämns i inledningen, visat sig att Sverige under Andra världskrigets mest kritiska år, frångått neutralitetsprincipen. Detta har framförallt avslöjats genom svensk eftergiftspolitik mot Tyskland.

Vi vill genom en läroboksanalys inom historieämnet studera och analysera hur, och i vissa fall om, svenska läromedel förhåller sig till Svensk eftergiftspolitik mot Tyskland och brott mot neutraliteten mellan åren 1939-45. Detta kommer att relateras till aktuella läroplaner och styrdokument för att i större utsträckning förstå läromedlens val av innehåll och härmed förhoppningsvis kunna se på rådande samhällsklimat gällande ämnet. Vi har därför valt att förhålla oss till och arbeta med följande frågor:

- Förs det en diskussion kring svensk eftergiftspolitik mot Tyskland över tid i svenska historieläromedel? Hand i hand med detta går studiet av hur framställningen av hur svensk neutralitet redovisas i läroböckerna.
- Hur förhåller sig läromedlen till rådande styrdokument och läroplaner?

1.2 Presentation av ämne

I en artikel i Svenska Dagbladets nätupplaga³ recenseras Gunnar Richardssons bok *Förtroligt och hemligt*. Boken tar upp och ger en inblick i kunglig utrikespolitik och svensk neutralitet under Andra världskriget. Recensenten, Barbro Eberan menar på att Richardssons bok

---

² Cramér, Per; *Neutralitetsbegreppet-den permanenta neutralitetens utveckling*, Nordstedts förlag; 1989, Stockholm, s. 21.

³ http://www.svd.se/kulturnoje/understrecket/artikel_234635.svd. 2008-01-20.

självkritiskt tar itu med vår nationella roll under Hitlertiden och förklarar varför vissa händelser har förtigits eller förträngts fram till idag. Framförallt går boken in på den dåvarande kungen, Gustav V:s, protyska agerande. Bland annat ges det exempel på kungens privata brevväxling med Hitler där han visar sitt stöd för tysk expansion.

Bara en dryg månad efter ovanstående artikel kan man i samma tidning⁴ läsa om Allan Vougt som under Andra världskrigets år verkade som chefsredaktör på Arbetet. Han var samtidigt en ledande politiker bakom statminister Per-Albin Hansson och det socialdemokratiska partiet. Artikeln, som är en recension av biografen *En utskälld man. Allan Vougt och hans tid*, skildrar en omstridd politiker som kritiserades starkt för sina nazistsympatier. Vougt beskrivs som naiv inför Hitlers politiska intentioner och som en man som stöttade regeringen i dess eftergiftspolitik mot nazityskland. Vougt kritiserades av bland annat de antinazistiska språkrören Torgny Segerstedt och Vilhelm Moberg som menade att Vougt givit vika för tyska påtryckningar. Deras kritik grundades på Vougts stöttande av regeringens beslut att tillåta transport av tillåtna tyska soldater genom Sverige, stationerade i Norge. Detta kom att kallas permittenttrafiken.

Ovanstående artiklar visar på ämnets aktualitet vilket motiverade oss till valet av uppsatsämne. Ämnet, som länge har legat på is, har nu fått utrymme i den öppna samhällsdebatten. Detta är något som måste nyttjas och föras vidare till den nya generationen och det är här vi lärare kommer in i bilden. Lärarens främsta verktyg, alltså det verktyg som ska skapa struktur i undervisningen, vägleda eleverna till allmänbildning och skapa ett kritiskt tänkande, är läromedlen. Därför är det viktigt att vi som blivande lärare tar chansen att kritiskt granska läroböckers struktur och innehåll. Det är ju trots allt läroböckerna som blir till elevens huvudsakliga litteratur under hela sin skoltid. Läroboken bär därför på ett stort ansvar. Visst, all viktig historisk kunskap ryms inte i skolans läroböcker, men vissa delar av vår historia måste introduceras på ett tidigt stadium i en människas liv. Ett av dessa ämnen anser vi vara Sveriges politiska roll under Andra världskriget. Kunskapen om vårt egna lands politiska historia skapar en större förståelse för hur Sverige uppfattas både nationellt och internationellt. Det är viktigt att inse vikten av att ständigt ifrågasätta för att skapa tolerans och minska vår naivitet mot vår omvärld.

---

⁴ http://www.svd.se/kulturnoje/litteratur/artikel_35454.svd. 2008-01-20.

1.3 Forskningsläge

Nils Gruvberg har i *Våra nordiska grannländer i folkskolans och grundskolans historieläroböcker sedan mitten av 1800-talet*⁵ undersökt hur nordens historia behandlats i ett urval av svenska historieläroböcker sedan folkskolans härkomst. Gruvberg menar att både den svenska och våra grannländers historia har fått ta ett steg tillbaka för den globala historien. Han har valt att undersöka historieläroböcker från mitten av 1800-talet till 1980-talet där han observerat tio förlopp eller händelser. På 1950-talet utkom flera nya historieböcker och de nordiska inslagen når sin höjdpunkt i läroböckerna men när timtalet för historieämnet skärs ned prioriteras den nordiska historien bort till förmån för den globala. När Lgr 80 trädde i kraft ökade strävan att integrera SO-ämnena till ett block och detaljstyrningen av undervisningen minskade. Sverige som geografisk term ersätts av Norden och de nya läromedlen innehåller ett mer integrerat nordiskt stoff.⁶

I boken *Lärobok om läroböcker*⁷ menar författarna att lärare generellt inte fått någon övning i att kritiskt utvärdera och välja bland utbudet av läroböcker. Bokens syfte är att hjälpa lärare att kritiskt granska de läroböcker de använder eller funderar att använda sig av. Boken ställer frågor som de vill att läraren tänker på när han eller hon väljer läromedel. Frågor som tas upp i *Lärobok om läroböcker* är bland annat: Vad kan den och vad kan den inte användas till? Vilka människor och makter står bakom den? Är det något väsentligt som saknas? Presenteras innehållet objektivt?

Det har skrivits ett antal uppsatser i form av läroboksanalys som likt vår uppsats har inriktat sig på svensk politik under Andra världskriget. *Historiemedvetenhet och den svenska neutralitetspolitiken under Andra Världskriget i läromedel*⁸ är titeln på ett examensarbete där författarna valt att undersöka den svenska neutralitetspolitiken i läroböcker från 1960- och 1990-talet. Vårt och deras uppsatsämne har gemensamma nämnare. Detta visar sig bland annat i studiet av historieläroböcker valt över tid och att vi båda belyser svensk neutralitetspolitik. Det är intressant med gemensamma nämnare då vi kan jämföra våra resultat. Dock skiljer sig våra arbeten åt i val av läromedel och tidsurval.

---

⁵ Gruvberg Nils, *Våra nordiska grannländer i folkskolans och grundskolans historieläroböcker sedan mitten av 1800-talet*, Rapport Nr 28, 1990.

⁶ Gruvberg, s. 48-51.

⁷ Berglund Lennart (red), *Lärobok om läroböcker*, Uppsala, 1991

⁸ Markovic Meri, Warnholtz Anna, *Historiemedvetenhet och den svenska neutralitetspolitiken under Andra Världskriget i läromedel*, Mah, 2006,

*Andra världskriget och Sveriges roll i kriget- en studie av gymnasieböcker i historia mellan 1950 och 2000, följer läroböckerna den historiografiska utvecklingen?*⁹ är en uppsats som även den behandlar ämnet svensk neutralitetspolitik under Andra världskriget över tid. Författaren har till skillnad från oss valt att lägga fokus på läromedel för gymnasiet. Hon för en kvantitativ undersökning runt sitt val av ämne där hon bland annat lägger vikt vid att studera textmängd/utrymme. Detta gör hon ur ett historiografiskt perspektiv.

1.4 Teoretiskt metodologiska utgångspunkter

När det gäller metod och teori har vi valt två olika inriktningar som visat sig mest anpassningsbara för vårt arbete. Den ena forskningsmetoden är den hermeneutiska som rör sig kring texttolkning. Här får man i samband med textanalys sätta sig in i vilka olika sammanhang och situationer texter skapas. Genom att studera dessa sammanhang och situationer runt skapande av text blir man också införstådd med vilka attityder som legat bakom. Man kan skapa förståelse för den mentalitet som rådde vid den tid då texten skrevs. Härigenom får man en känsla av rådande samhällsdebatt. Hermeneutisk forskningsmetod ger oss möjligheten att studera olika texters upplägg och ordval. Detta är intressant då man kan göra en tolkning av författarens inställning till ämnet och hur de eventuellt styrs av läroplanerna. Här får författaren rollen som delen i ett förhållande till helheten som här representeras av läroplaner och samhället. Eftersom vi kommer att kartlägga hur mycket utrymme svensk neutralitets- och eftergiftspolitik får i historiska läroböcker för åttor och nior kommer vi även att dra nytta av en kvantitativ metod. Här kommer vi att räkna på antalet ord i text och bildtext inklusive rubrik. Kvantitativ forskning innebär mer eller mindre ett mätande i siffror av objekt eller händelser efter vissa bestämda regler.

---

⁹ Mogren Charlotta, *Andra världskriget och Sveriges roll i kriget- en studie av gymnasieböcker i historia mellan 1950 och 2000, följer läroböckerna den historiografiska utvecklingen?* Södertörns Högskola, 2005.

1.4.1 Hermeneutisk forskningsmetod – Förklaring av begreppet

Texttolkning som forskningsmetod sammanfattas ofta under termen *hermeneutik*. Den ständiga pendling som sker mellan text och tydning brukar kallas för den *hermeneutiska cirkeln*.¹⁰ Den hermeneutiska cirkeln stöds av relationen mellan delen och helheten, där helheten är en mätning av nivå kring tolkning och förståelse.¹¹ Enligt Per-Johan Ödman omfattar den hermeneutiska processen fyra huvudmoment: *Tolkning, förståelse, förförståelse* och *förklaring*. Det första momentet, *tolkningen*, är den del av processen där forskaren presenterar sin förståelse. Från början inom den hermeneutiska historien, som går ända tillbaka till 1600-talet där metoden användes för att tolka bibeltexter, betydde tolkning ”översättning”. *Förståelse* är det andra momentet och Per-Johan Öberg menar att synonymen *insikt* skulle kunna definiera begreppet bättre. Förståelsen är till exempel ett moment av *insikt* som sker när man hittat lösningen på en text. Om en person får *insikt* på ett sätt så att dess livsstil berörs och förståelsen förändras kallas detta *hermeneutisk förståelse*. För att kunna förstå måste vi ha *förförståelse* som är hermeneutikens tredje huvudmoment. En persons tidigare erfarenheter, lärdomar, känslor och upplevelser ingår i *förförståelsen*. Eftersom olika individer har olika bakgrund har *förförståelsen* alltid en riktning och är aldrig helt neutral. Ödman menar därför att *förförståelsen* kan bli både ett hinder och en fördel för oss när vi tolkar ett föremål. När vi börjar tolka har vi en riktning där vår *förförståelse* avgör vad det är vi ser, men vid ytterligare en tolkning kan vi inse att vi tolkat fel och får ändra vår uppfattning. Det fjärde momentet är *förklaring* som har en nära relation till *förståelse*, där det ena momentet inte klarar sig utan det andra. När man gör en texttolkning måste man först förklara den för att förstå den och vice versa.¹²

1.5 Material och avgränsningar

För att avgränsa oss har vi valt att arbeta med en specifik historisk händelse. Som vi nämnt tidigare ska vi behandla svensk neutralitets och svensk eftergiftspolitik mot Tyskland under Andra världskriget. Vi ska göra en läroboksanalys där vårt utvalda material, alltså läroböcker och läroplaner, rör sig mellan åren 1963 till 2005. Anledningen till att vi gör vårt avstamp år

---

¹⁰ Befring Edvard, *Forskningsmetodik och statistik*, Studentlitteratur, Lund, 1994, s. 9.

¹¹ Gustavsson Bengt, *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen 3:e uppl*, Studentlitteratur, Lund, 2004, s. 78.

¹² Gustavsson, s.74-75.

1963 har att göra med att 60-talets skola fortfarande räknas som den ”gamla skolan”¹³ där man satte metodiken i centrum i stället för som idag didaktiken, och att den dessutom har en lagom tidsmässig distans till Andra världskrigets utbrott. Utöver detta fick den svenska grundskolan en ny läroplan att följa 1962.

1.6 Disposition

Vi har valt att göra en disposition där vi delar in arbetet i tre huvuddelar. Den första delen svarar på frågorna *hur*, *vad* och *varför*. *Hur* vi kommer att gå till väga presenterar vi i ett metod- och teoriavsnitt. *Vad* vi kommer att arbeta gäller både val av ämne och material som presenteras under egna rubriker. På frågan *varför* vi valt just det här ämnet går att läsa framförallt under rubrikerna *inledning* och *syfte* men finns som en röd tråd genom hela första delen. Genom att besvara frågorna ovan motiverar vi våra val och tillvägagångssätt.

Andra delen kommer att bestå av arbetets kärna som är själva undersökningen. Vi kommer att göra en presentation av de olika böcker vi använder oss av i analysdelen. Här kommer vi att studera huruvida och i vilken mån det förs en diskussion kring svensk eftergiftspolitik i historieläromedel och hur denna förhåller sig till rådande styrdokument och läroplaner. Efter varje presentation kommer vi att kommentera i några rader där vi ger en egen respons kring texternas innehåll. I analysdelen kommer vi dessutom ha ett avsnitt där vi jämför de olika böckerna. De mindre kommentaravsnitten kommer till viss del att komma till användning vid jämförandena. Detta då det blir lättare att få en förståelse för de likheter och olikheter man kan hitta i texterna.

Vår avslutande och tredje del ska utgöras av en sammanfattning, resultat och avslutande diskussion. Här kommer vi bland annat att redovisa för våra förväntade resultat och hur dessa förhåller sig till de verkliga resultaten.

---

¹³ Från föreläsning, Lena Planken, Rubrik Hargreaves: Läraren i kunskapssamhället, Högskolan Kristianstad, 26/10, ht-07.

2. Bakgrund

2.1 Neutralitetsbegreppet och svensk neutralitet

Neutralitetsbegreppet har gamla anor. De första nedtecknade folkrättsliga reglerna gällande en stats neutralitet kan finnas i samlingen, ”Consolato del Mare”. Denna består av sjörättsliga sedvaneregler kring Medelhavsområdet, författade i Barcelona i början av 1300-talet.

”Consolato del Mare” redogör till största del hur gods och frakt på fartyg från neutrala stater, under krigstider, ska hanteras¹⁴. Författaren, Per Cramér, sammanfattar i sin bok, *Neutralitetsbegreppet*, reglernas grundläggande princip så här: “[...] den neutrala statens kommersiella intressen skall skyddas från skador till följd av krigsoperationer.”¹⁵ Men några klara och tydliga regler angående en neutral stats engagemang i väpnade konflikter redogörs det inte för. Det skulle dröja till slutet av 1700-talet innan något sådant författades. Fram till dess befann sig en neutral stat under relativt lösa tyglar. Den neutrala statens skyldighet att agera opartisk jämte de krigförande makterna fick inte sitt genomslag förrän i slutet av 1700-talet, detta i samband med revolutionerna i de nordamerikanska kolonierna, åren 1776-1783. Innan detta ansågs det alltid att det fanns en part i en konflikt som stred för en rättmätig sak.¹⁶ Men så år 1778, då ett större europeiskt krig låg i faggorna, bidrog den amerikanska utrikesministern, Thomas Jefferson, till att författa ett avtal, som gav klara linjer kring den neutrala statens agerande under krig: ”De krigförande har en att respektera den neutrala statens territorium och den neutrala staten är skyldig att vaka över att dess territorium blir respekterat och inte utnyttjat som en bas för krigsoperationer.”¹⁷

Det neutralitetsbegrepp som utvecklats i den amerikanska doktrinen accepterades av de europeiska stormakterna under 1800-talets gång. Dessa folkrättsliga regler gällande förhållandet mellan en stats neutralitet i relation till krig mellan andra stater, formaliserades genom de konventioner som skapades vid fredskonferensen i Haag, 1907. Dessa konventioner styr än idag den neutrala statens rättigheter och skyldigheter.¹⁸

---

¹⁴ Cramér, Per; *Neutralitetsbegreppet-den permanenta neutralitetens utveckling*, Nordstedts förlag; 1989, Stockholm.

¹⁵ Cramér, s. 10.

¹⁶ Cramér, s. 11-13.

¹⁷ Cramér, s. 13.

¹⁸ Cramér, s. 14.

Enligt Haagkonventionens tredje del, artikel två, så inträder den neutrala statens speciella folkrättsliga skyldigheter och rättigheter i och med att utomstående stater har fått kännedom om krigsutbrottet, och att den utomstående stat som önskar vara neutral intar en opartisk attityd gentemot de krigförande parterna. Den stat som ställer sig opartisk i en väpnad konflikt har även rätt att kräva att ingen av de krigförande parterna tvingar den att ta ställning i konflikten.¹⁹ I boken, *Neutralitetsbegreppet*, beskrivs den neutrala statens skyldigheter utförligt under en egen separat rubrik. Cramér tar på sidorna 21 och 22 i denna bok upp tre aspekter kring neutrala skyldigheter enligt Haag-konventionerna, som är värda redovisa:

1. En neutral stat får ej, på något sätt, delta i en väpnad konflikt så att endera parten, delaktig i konflikten, stöds till den andre partens nackdel.
2. En neutral stat är skyldig att se till att dess territorium ej utnyttjas av de krigförande parterna till förmån för sina krigsansträngningar.
3. En neutral stat måste med alla tillåtna och tillgängliga medel vidmakthålla sin neutralitet jämte de stridande. Detta innebär inte att den måste upprätthålla en försvarsmakt men innebär inte heller att militära insatser i syfte att skydda sig mot kränkningar är ett brott mot sin neutrala status och att de då anses krigförande.

2.2 Svensk neutralitet under Världskrigen

Sverige har sedan år 1814 förskonats från krig. Detta innebär dock inte att vi sedan dess hållit oss helt neutrala. Efter Napoleonkrigen förde Sverige en smidig utrikespolitik där målet var att undvika inblandning i större internationella konflikter. Men det fördes inte en konsekvent neutralitetspolitik som vi är vana vid idag (se rysk-turkiska kriget 1828-1829 och Krim-kriget, 1854). Den utvecklades först i etapper under hela 1900-talet²⁰. Under 1800-talet anpassades svensk neutralitetspolitik efter motsättningar som då fanns mellan England och Ryssland. Kung Karl Johan förklarade för de engelska och ryska regeringarna att Sverige ämnade följa en ”sträng och oberoende neutralitet”.²¹

I samband med det första världskrigets utbrott präglades svensk neutralitetsförklaring av tvetydigheter. Sverige drogs mellan neutralitetens krav och en tyskvänlig hållning. Sverige

---

¹⁹ Cramér, s. 20.

²⁰ Cramér, s. 68-72.

²¹ Gabrielsson, s. 165.

utfärdade två neutralitetsförklaringar under detta krig. Ett i samband med kriget mellan Österrike-Ungern och Serbien, sista juli 1914 och ett den 3 augusti i samband med Tysklands krig mot Frankrike och Ryssland. Militärt sett kom svenskt territorium aldrig att hotas under detta krig. Men detta hindrade inte Sverige från att fram till hösten 1917 hålla en tydlig välvillig inställning mot Tyskland. Författaren Kai Gabrielsson uttrycker sig följande kring aspekten; ”Grupper inom bland annat försvaret, kungahuset, och den politiska högern hade dock eftersträvat en svensk uppslutning på den tyska sidan i kriget.”²² Vidare skriver Gabrielsson att Sverige genomförde en så kallad ”gradering” av sin neutralitet som tog sig uttryck i att Tyskland utlovades en ”välvillig” neutralitet medan ententen fick försäkran om en ”strikt” neutralitet.²³ Ett exempel på denna neutralitetspolitik yttrade sig bl.a. genom mineringsavtal mellan Sverige och Tyskland som hindrade ententemakternas möjligheter till framfart in i Östersjön.²⁴ Ententemakten fick vänta till sommaren 1918 innan ett avtal kunde slutas med Sverige. Detta var ett handelsavtal som garanterade Sverige viktiga importvaror i utbyte mot att Sverige begränsade sin handel med Tyskland.

År 1936, i samband med den tyska upprustningen och Stalins makttillträde i Sovjetunionen ökade hotet runt Östersjön än en gång. Sverige valde här att vidmakthålla sin neutrala position samtidigt som det satsades på ett kraftig ökat anslag till försvaret. Vid denna tid pågick faktiskt diskussioner om ett långtgående försvarssamarbete mellan de nordiska länderna. Men någon enighet kunde inte uppnås i denna fråga. Den första september 1939, då tyska trupper gick in i Polen, avgav Sverige sin neutralitetsdeklaration.²⁵

Svensk neutralitet under Andra världskriget sattes på stora provningar redan i inledningsskedet. Sveriges grannland Finland hamnade i en hotad situation efter påtryckningar från Sovjetunionen angående krav på landområden. Någon överenskommelse mellan länderna kunde inte komma till verket, vilket ledde till att Sovjetunionen den 30 november 1939 gick till angrepp mot Finland. Vid detta skeende rådde en stor och stark svensk opinion som ville stötta finska krigsansträngningar. Det rådde politisk enighet om att någon form av bistånd skulle ge till grannlandet. Dock ägde en het debatt rum angående biståndets omfattning och utformning. Under det ”Finska vinterkriget”, som kriget mellan Sovjetunionen och Finland kom att kallas, valde Sverige att hålla sig som ”icke krigförande

---

²² Gabrielsson, s. 166.

²³ Gabrielsson, s.166.

²⁴ Cramér, s. 77.

²⁵ Cramér, s. 81-82.

deltagande²⁶ istället för som en neutral stat. Detta för att som Gabrielsson nämner i *Krig och fred*; ” Man ville därmed bevara Sveriges handlingsfrihet och Finland kunde därmed stödjas om detta befanns lämpligt.”²⁷

Svensk politik under Vinterkriget sammanfattas av författaren, Per Cramér, på följande vis: ”Samlingsregeringens politik strävade efter att bibehålla en nationell enighet och samtidigt söka undvika att Sverige drogs in i den expanderande stormaktskonflikten. En svensk neutralitetsdeklaration med avseende på Vinterkriget skulle med all sannolikhet orsakat en nationell splittring och försvagat regeringens ställning.”²⁸

Efter Vinterkrigets slut sattes Sverige på nya och kanske än mer komplicerade prov rörande sin ställning som neutral. Det tyska blixtagreppet på Danmark och Norge den 9 april 1940 gav resultatet av en omedelbar svensk strikt neutralitetspolitik och man skulle inte vidta några militära mobiliseringar riktade mot Tyskland. Här menade den svenska regeringen att kriget i Norge var en del av stormaktskriget. Därför kunde inte Norge få samma stöd som Finland hade fått vid vinterkrigets utbrott.²⁹ Gunnar Richardson, författaren till den nyutgivna boken *Förtroligt och hemligt*³⁰, skriver att anledningen till den svenska regeringens brist på engagemang i detta skeende berodde på att rädslan för ett tyskt angrepp var större³¹.

Både Tyskland och de allierade makterna hade intressen att skydda i Norden. Framförallt kom det att gälla produktionen och exporten av järnmalm. Den svenska järnmalmen var en förutsättning för att den tyska krigsindustrin skulle utvecklas och fungera. Järnmalmsindustrin var även en nödvändighet för svensk ekonomi – export av järnmalm och kullager till Tyskland var ett krav för att Sverige skulle få kol och handelsgödsel i utbyte.³² Samtidigt förde de allierade makterna en ständig kontroll över de svenska gruvfälten och den isfria utskeppningshamnen i norska Narvik. Men på grund av de tyska framgångarna i krigets fyra första år skapades ett mindre utrymme för Sverige att vidmakthålla en neutral position i sitt förhållande till de krigförande. Enligt ett avtal som slöts mellan Tyskland och Sverige 8 juli 1940 gav den svenska regeringen tillstånd för tyska soldater i Norge att resa genom Sverige i

---

²⁶ Cramér, s. 83

²⁷ Gabrielsson, s. 168.

²⁸ Cramér, s. 85.

²⁹ Gabrielsson, s. 169.

³⁰ Richardson, Gunnar; *Förtroligt och hemligt - kunglig utrikespolitik och svensk neutralitet under andra världskriget*, Carlssons bokförlag, Stockholm, 2007.

³¹ Richardson, s. 258.

³² Gabrielsson, s. 171.

samband med permission i Tyskland. Dessutom upphävdes alla restriktioner för transitering av krigsmaterial från Tyskland till Norge. Såväl den brittiska regeringen som den norska exilregeringen inlade kraftiga protester gentemot det svenska agerandet och påtalade brott mot femte Haagkonventionen.³³ Den svenska regeringen svarade då att de aspekter som här tagits upp var, som författaren Per Cramér beskriver det; ”ofullständigt reglerade i Haagkonventionen och att föreskrifterna i konventionerna troligen inte avsåg en krigförande stats transporter genom neutralt territorium till och från ett ockuperat område där stridsbehandlingar upphört.”³⁴

Det är viktigt att påpeka den konflikt som förelåg inom Sveriges gränser gällande landets neutrala hållning. På ena sidan befann sig den av staten juridiskt motiverade neutraliteten stater emellan och på den andra sidan de enskilda medborgarnas rätt till moraliskt grundande personliga uppfattningar. Den linje, vilken författaren Gunnar Richardson tar upp i sin bok, som regeringen företrädde och som förväntades av både allmänhet och press var i själva verket att slags ”anpassningsneutralitet”.³⁵ Richardson beskriver vidare att denna politik byggde på synen ”att till varje pris undgå kriget och att så långt som möjligt rädda vår materiella välfärd.”³⁶

---

³³ Cramér, s. 87-88.

³⁴ Cramér, s. 88.

³⁵ Richardson, s. 89.

³⁶ Richardson, s. 91.

3. Bra att veta

Permittenntrafik

Den svenska regeringen tillät under en period av Andra världskriget att tyska soldater på permission och stationerade i Norge, fick transporteras från Norge till Tyskland via Sverige på de svenska järnvägarna. I boken, *Förtroligt och hemligt*, skriver Gunnar Richardson följande kring permittenntrafikens förlopp: ”En vecka före midsommar (den 18juni) såg sig regeringen nödsakad att ge efter för de tyska kraven på transitering av trupper och krigsmateriel på svensk järnväg mellan Tyskland och Norge. Permittenntrafiken kom att fortgå i över tre år och omfatta mer än två miljoner tyska soldater.”³⁷

Den svenska igelkotten

Sverige liknades vid Andra världskrigets utbrott vid en igelkott som rullade ihop sig och stack taggarna åt alla håll.

4. Presentation av läroböcker

4.1 Läroböcker utgivna på 1960-talet

4.1.1 Den svenska balansgången

Våra grannar: Nordens historia, 129 ord, 1963

”[...] med ”Norden under Andra världskriget” – har [Carl-Erik Holm] sökt belysa den nordiska historien genom att välja händelser eller händelseförlopp, där de nordiska folkens öden korsas och liksom möts i en brännpunkt. Det är därför med avsikt som jag låtit den rent svenska historien träda i bakgrunden – men i vissa ögonblick är ju även Sveriges roll ganska central i Nordens historia”.³⁸

Så förklarar författaren Carl-Erik Holm sitt val av inriktning och tyngdpunkt gällande skildrandet av den svenska historien och varför Sveriges historia hamnar i kulisserna i läroboken.

---

³⁷ Richardson, s. 21.

³⁸ Holm Carl-Erik, *Våra grannar: Nordens historia*, 1963, Skolförlaget Gävle, förord.

Boken, som kom ut 1963, följer inte de mallar vi är vana vid att se i dagens historieläroböcker. *Våra grannar: Nordens historia* är upplagd likt en novell där varje kapitel har enbart en huvudrubrik som följs av löpande text med endast ett fåtal bilder. Sverige under Andra världskriget hamnar under huvudrubriken ”Norden och andra världskriget”³⁹ som består av 18 sidor och fyra handritade teckningar. Inga av teckningarna visar tyska soldater i Sverige. Under detta kapitel behandlas de svenska eftergifterna med 129 ord. Författaren beskriver hur Sverige utsattes för stark press från Tyskland och härmed gav vika för tyska krav på trupp- och vapentransporter genom Sverige. Carl-Erik Holm väljer också att nämna att den svenska regeringen krävde att lika många tyska soldater som skickades in i Norge var tvungna att lämna landet. Han skriver i *Våra grannar* att man från svensk sida valde att kalla denna trafik för permittenttrafiken. Detta för att, som författaren skriver, ge den svenska eftergiften en mildare ton.⁴⁰ De svenska eftergifterna kallar författaren för ”[...] den balansgång som den svenska regeringen måste gå för att hålla landet utanför kriget”⁴¹. Författaren beskriver även Sveriges medgivande till tyska krav om att föra en beväpnad trupp från Norge, via Sverige, till Finland som då låg i krig mot Sovjet. Att Sverige beviljade kravet förklaras med följande anledningar⁴²:

- Sverige var rädda för krig
- Förhoppning om att trycket mot Norge skulle lätta
- Hänsyn till Finland

Carl-Erik Holm beskriver regerings val att tillåta beväpnade trupper genom Sverige på följande sätt: ”[...] beslutet att släppa igenom den tyska divisionen var utan tvivel ett avsteg från neutraliteten”⁴³ Vidare skriver han att svenska balans- och eftergiftspolitiken kritiserades starkt, inte minst av anti-nazisten och chefredaktören för Göteborgs handelstidning, Torgny Segerstedt.⁴⁴

Kommentar: Vår förväntan på denna bok var att den skulle innehålla inget eller väldigt lite kring de svenska eftergifterna. Istället visade den motsatsen med hela 129 ord rörande ämnet. Dessutom väljer den att precisera och ge flera olika exempel på svenska eftergifter mot Tyskland och hur reaktionerna yttrade sig kring detta. Författaren till boken, Carl-Erik Holm

---

³⁹ Holm, s. 145.

⁴⁰ Holm, s. 161.

⁴¹ Holm, s. 161.

⁴² Holm, s. 162.

⁴³ Holm, s. 162.

⁴⁴ Holm, s. 161.

tillhör dessutom den enda av alla inkluderade läroboksförfattare i denna uppsats, som i inledningen av sin bok motiverar sina tyngdpunkter gällande svensk historia.

4.1.2 Sverige står ensamt

Historia 8, 32 ord, 1967

I jämförelse med historieboken från 1963 så har denna bok, *Historia 8*⁴⁵, från 1967, ett upplägg som vi är vana vid från dagens skolböcker. En skillnad mot moderna historieböcker är dock mängden löpande text. Varje uppslag, i boken från 1967, har en bild och resten är text, medan modernare böcker ofta har minst en bild per sida och något mindre text.

Historia 8 tar upp de svenska eftergifterna mot Tyskland under Andra världskriget. Dock inte under rubriken ”Det andra världskriget”.⁴⁶ Här under nämns inte Sverige överhuvudtaget. Författarna använder trettiotvå ord för att beskriva den tyska permittenttrafiken och de svenska eftergifterna och detta hamnar under kapitlet ”I Norden”.⁴⁷ Detta kapitel är i sin tur indelat i underrubriker. Avsnittet om de svenska eftergifterna hamnar under ”Partier och politik”⁴⁸ och stycket kallas ”Sverige står ensamt”.⁴⁹

Författarna beskriver det som att den svenska regeringen var tvingade att göra eftergifter för att inte bli ockuperade som Norge och Danmark. Ordet permittenttrafik används inte i texten, däremot förklarar författarna begreppet på följande sätt: ”Bl.a. fick tyska trupper transporteras på svenska järnvägar och på fartyg genom svenska farleder.”⁵⁰ Boken nämner att Sverige var neutralt. De bilder som finns intill texten har inget med de svenska eftergifterna att göra utan tillhör texter från tidigare stycken.

Kommentar: Vi tycker det är intressant att boken tar upp att Sverige är neutralt men upplyser inte om att eftergifterna bryter mot den neutraliteten.

---

⁴⁵ Björkblom Sixten, m.fl., *Historia för grundskolan årskurs 8*, 1967, Magn. Bergvalls förlag, Stockholm.

⁴⁶ Björkblom, s. 108.

⁴⁷ Björkblom, s. 285.

⁴⁸ Björkblom, s. 298.

⁴⁹ Björkblom, s.311.

⁵⁰ Björkholm, s.311.

4.2 Läroböcker utgivna på 1970-talet

4.2.1 Den svenska igelkotten I

Historia 2, 63 ord, 1971

*Historia 2*⁵¹ är en grundbok med tre arbetsråden för högstadiet. Ett av dessa områden är ”Norden under 1900-talet”⁵², som har fått stort utrymme i boken, närmare bestämt 65 sidor. I genomsnitt har varje uppslag två svart-vita teckningar eller bilder. Under ”Norden under 1900-talet” behandlas Sveriges roll under andra världskriget och under rubriken ”Den svenska igelkotten” tas de svenska eftergifterna upp mot Tyskland och detta görs med 63 ord. De två bilder som finns på uppslaget visar två svenska soldater och en stridsvagn. Författarna beskriver hur tyska soldater tilläts transporteras på de svenska järnvägarna och detta godkändes av den svenska regeringen på grund av Tysklands stora framgångar i kriget. ”[Den svenska regeringen vågade inte] neka tyskarna att över svenskt område transportera obehäpnade trupper, vapen och livsmedel mellan Tyskland och Norge.”⁵³ Ordet permittenttrafik används inte som beskrivning av transportererna. Vidare i samma stycke ges en förklaring till varför svenskt stöd upphörde: ”När det svenska försvaret blivit starkare och tyskarna börjat få motgångar i kriget, upphörde man att ge efter för deras krav.”⁵⁴

Kommentar: På åtta meningar får författarna in 63 ord som endast skrapar på ytan och bara nämner fenomenet men förklarar egentligen ingenting av det som skedde. Den här texten ger ingen djupare förståelse av vad som hände i Sverige under kriget.

4.2.2 Den Svenska igelkotten II

Historia 2, G-boken, 35 ord, 1975

I *Historia 2*⁵⁵ är skriven av samma författare som till boken från 1971. Här har de valt att avsätta ett avsnitt på tre sidor med bilder och bildtext runt svensk beredskapspolitik under Andra världskriget. Varje uppslag har cirka två större bilder per sida. Avsnittet går under en större rubrik, ”Den svenska igelkotten”⁵⁶, som är samma rubrik som i deras tidigare bok.

---

⁵¹ Hildingson Lennart, Husén Lars, *Historia 2*, 1971, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm.

⁵² Hildingson, Husén, 1971, s.61.

⁵³ Hildingson, Husén, 1971, s. 104.

⁵⁴ Hildingson, Husén, 1971, s. 105.

⁵⁵ Hildingson Lars och Husén Lennart, *Historia 2 G-boken*, 1975, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm.

⁵⁶ Hildingson, Husén, 1975, s.107.

De svenska eftergifterna tas upp i ett stycke som rakt upp och ner fått rubriken ”Eftergifter för tyskarna”⁵⁷ Eftergifterna beskrivs med 35 ord men permittenttrafik är, precis som tidigare, inte är inte ett av dem. Författarna beskriver den svenska regeringens handlande i nästan samma ordalag som i boken från fyra år tidigare. Endast enstaka ord har ändrats men innehållet är det samma. Precis som i föregående bok ges en förklaring till varför eftergifterna upphörde och här skiljer sig ingenting från den tidigare förlagan.

Kommentar: Se *Historia 2*, 1971.

4.2.3 En svensk tiger I

Historia 1, grundboken, 0 ord, 1979

Även denna lärobok, *Historia 1*,⁵⁸ är skriven av författarna till de två föregående historieböckerna. Denna lärobok har fem arbetsområden och ett av dem är ”världskriget”. Under denna rubrik tar de upp andra världskrigets skeenden och Sveriges grannländer behandlas under detta avsnitt. Däremot finns det inget om Sverige eller dess roll under kriget och inte heller kan man hitta något om Sverige under andra världskriget under något annat avsnitt.

Kommentar: Vår uppfattning är att denna bok troligtvis ingår i en serie andra böcker där Sverige tas upp separat. Vi tycker ändå att det är märkligt att Norden redovisas men inte Sverige.

4.3. Läroböcker utgivna på 1980-talet

4.3.1 Den svenska neutraliteten

Historia - högstadiet, 208 ord, 1980

I denna bok, *Historia - högstadiet*⁵⁹, bearbetas svensk neutralitet och politik under Andra världskriget under en större kapitelrubrik, ”Den hotade demokratin i Norden”⁶⁰. Ett mer koncentrerat avsnitt som bara behandlar Sverige kan finnas under rubrikerna, ”Den svenska neutraliteten”⁶¹ och under avslutande rubrik ”Krigsslutet i Norden”⁶². De svenska eftergifterna

---

⁵⁷ Hildingson, Husén, 1975, s. 107.

⁵⁸ Hildingson Lars och Husén Lennart, *Historia 1G-boken*, 1979, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm

⁵⁹ Torbacke Jarl m.fl. *Historia - högstadiet*, 1980, Almqvist & Wiksell, Uppsala.

⁶⁰ Torbacke, s. 146.

⁶¹ Torbacke, s. 149.

⁶² Torbacke, s. 150.

mot Tyskland förklaras med 208 ord och precis som i många av de andra läroböckerna används inte ordet permittenttrafik för att förklara transport av tyska soldater.

Den första text man stöter på som behandlar svensk politik mot Tyskland förekommer i form av bildtext med en tillhörande bild där svensk militär kontrollerar tyska soldater på transport genom Sverige. Till bilden står det att läsa: ”Tyska soldater på transport genom Sverige”⁶³. Efter detta, på nästa sida, fylls halva uppslaget av olika aspekter kring svensk eftergiftspolitik mot tyskarna. Här nämns följande⁶⁴:

- tyskt utnyttjande av svenska råvaror/industriprodukter.
- svensk samarbetsvilja
- tyska soldater/material på svenska järnvägar
- svensk censur av tidningar som kritiserar Tyskland och Hitler i någon form.

Förutom eftergiftspolitik i form av permittenttrafik beskriver författarna även hur den svenska regeringen ökade censuren i tidningar och press rörande Hitler och hans Tyskland. Författarna förklarar orsaken till censuren på följande vis: ”[Ett särskilt ämbetsverk] kom också att vaka över att svenska tidningar inte allt för mycket retade Hitler med kritiska omdömen om tyskarna. Tidningar med sådant innehåll togs i beslag.”⁶⁵

Kommentar: Detta är den första boken som tar upp den svenska regeringens censur av tidningar och press.

4.3.2 En svensk tiger II

Historia för högstadiet, SAMS, 0 ord, 1989

I den här läroboken, *Historia för högstadiet, SAMS*⁶⁶, från 1989 beskriver författaren Andra världskriget och dess händelseförlopp. Han gör nedslag i de svenska grannlänternas historia men väljer att inte diskutera Sveriges roll överhuvudtaget i boken.

Kommentar: Det är förvånansvärt att författaren tar upp Sverige mellan 1800-1920, Sverige under mellankrigstiden och Sverige efter andra världskriget, men skriver inget om landet under kriget.

---

⁶³ Torbacke, s. 148.

⁶⁴ Torbacke, s. 149.

⁶⁵ Torbacke, s. 149.

⁶⁶ Christer Öhman, *Historia för högstadiet SAMS*, 1989, Almqvist & Wiksell, Uppsala.

4.4 Läroböcker utgivna på 1990-talet

4.4.1 En rädd tiger

Historia -Världskrigens tid⁶⁷, 97 ord, 1995.

I denna bok behandlas Norden under Andra Världskriget under huvudrubriken, ”Under Andra världskriget”⁶⁸. Detta är ett stort avsnitt i boken bestående av sju sidor inklusive cirka två bilder per sida plus utförlig bildtext, en sammanfattningssida och en sida med instuderingsfrågor. Det dröjer dock till den fjärde sidan, under rubriken ”Sverige omringat”⁶⁹, då svensk neutralitet och eftergiftspolitik behandlas. I detta avsnitt nämns det exakta antalet tyska soldater som tilläts transporteras genom Sverige: ”Under första delen av kriget tillät vi att sammanlagt 2 miljoner tyska soldater transporterades på svenska järnvägar.”⁷⁰ Och liksom i boken *Historia - högstadiet* från år 1980, tar denna bok upp hur ”regeringen kontrollerade vad det stod i svenska böcker och tidningar”⁷¹. Man nämner därefter den svenska rädslan för anfall och att man därför inte fick provocera Tyskland och Hitler. Liksom i några andra böcker väljer författarna här även att kommentera svenskt nedläggande av eftergifter mot Tyskland. I 97 ord ger författarna sin synvinkel på svensk neutralitet och eftergiftspolitik mot Tyskland. Ordet permittenttrafik nämns först på avsnittets sista sida under rubriken, ”Sammanfattning”⁷².

Kommentar: I detta avsnitt förtydligas omfattningen av de tyska transporterna genom att nämna det exakta antalet tyska soldater

4.4.2 Sverige och Tyskland I

Historia 9, SO-boken, 262 ord, 1995

I *Historia 9*⁷³, under kapitlet ”Andra världskriget” står det inget att läsa om de svenska eftergifterna mot tyskarna. Däremot kan man läsa att de allierade nekades skicka trupper genom landet.⁷⁴ Boken tar upp de svenska eftergifterna och detta hamnar under avsnittet ”Det

---

⁶⁷ Körner, Göran och Lagheim, Lars; *Historia – Världskrigens tid*, Puls 7-9, Bokförlaget Natur och Kultur, 1995, Stockholm.

⁶⁸ Körner, s. 240.

⁶⁹ Körner, s. 244.

⁷⁰ Körner, s. 244.

⁷¹ Körner, s. 244.

⁷² Körner, s. 246.

⁷³ Almgren Hans, Almgren Birgitta, Wikén Stefan, *Historia 9 – SO-boken*, 1995, Gleerups förlag, Malmö.

⁷⁴ Almgren, 1995, s. 261.

moderna Norden växer fram”.⁷⁵ Avsnittet har i genomsnitt ett fotografi eller en teckning per sida, både i svart-vitt och i färg. Permittenttrafiken tas upp under stycket ”Sverige och Tyskland,”⁷⁶ och här finns en bild av en svensk soldat som vaktar vid ett tåg. Bildtexten lyder ”Svensk soldat bevakar ett tåg med tyska permittentsoldater. För Tyskland var permittenttrafiken ytterst viktig, eftersom britterna hotade att sänka alla tyska fartyg som vågade sig ut på Kattegatt.”⁷⁷ Men författarna ger inte någon direkt förklaring till varför den svenska regeringen tillät dessa transporter. Istället väljer de att referera från Per-Albin Hanssons dagbok: ”Så bröts vår kära och strikt hållna neutralitetslinje av insikten om det orimliga i nuvarande läge att taga risken av ett krig! Det pinar mig att vi skola vara nödgade att falla undan för övermakten men jag kan inte se det möjligt att gå någon annan väg.”⁷⁸ För att vidare beskriva den besvärliga situation den svenska regeringen försatts i väljer författarna citera en kommentar gjord av den tyska utrikesministern: ”Den tyske utrikesministern hade sagt att det skulle vara ”en direkt ovänlig handling” om Sverige hade vägrat gå med på denna s.k. permittenttrafik.”⁷⁹ Liksom i läroboken från 1963 tar författarna tar upp det tillfälle då Sverige tillät tyskarna sända en fullt stridsutrustad styrka om 18000 man från Norge till Finland, via Sverige. Varför den svenska regeringen tillät detta ges det ingen förklaring till.⁸⁰

Kommentar: Det är värt att notera att författarna väljer att citera Per-Albin Hansson istället för att ge en utförligare till varför regeringen godkände eftergifterna.

4.4.3 Tyska påtryckningar – Sverige under press

Historia 3-högstadiet, version 2, 82 ord, 1996.

I denna bok, *Levande Historia 3*⁸¹, skriven av Lars Hildingson, får man som läsare sitt första möte kring svensk neutralitet och svenska eftergifter under rubriken, ”Stormaktsspel om Norden”⁸². I sitt inledningsskede fungerar den som en avrundning kring föregående rubrik, ”Vinterkriget i Finland”, där det beskrivs det hur ”Norge och Sverige vägrade att låta brittiska och franska trupper passera över Narvik och Kiruna”⁸³ till Finland. Här blandas alltså andra aktörer, utöver Tyskland, in i det svenska förhållandet till neutralitet och eftergifter jämte

---

⁷⁵ Almgren, 1995, s. 268.

⁷⁶ Almgren, 1995, s. 279

⁷⁷ Almgren, 1995, s. 279.

⁷⁸ Almgren, 1995, s. 279.

⁷⁹ Almgren, 1995, s. 279.

⁸⁰ Almgren, 1995, s. 280.

⁸¹ Hildingson, Lars: *Levande Historia 3-högstadiet*, Bokförlaget Natur och Kultur, 1996, Stockholm.

⁸² Hildingson, 1996, s. 281.

⁸³ Hildingson, 1996, s. 281.

andra länder. För att sedan stöta på svenskt agerande igen under Andra Världskriget måste vi hoppa över följande rubrik, ”Danmark och Norge ockuperas”⁸⁴ för att istället koncentrera oss kring texten under, ”Sverige hårt pressat”⁸⁵. Under denna rubriks andra stycke får vi genom 50 ord följa hur Sverige gav vika för tyska påtryckningar under Andra världskriget. Ordet permittenttrafik nämns inte direkt i den löpande texten men beskrivs däremot med följande ord; ”Vi vågade inte säga nej till tyskarnas krav om tågtransporter mellan Norge och sydsvenska hamnar”⁸⁶. Permittenttrafik nämns däremot under stycket i en bildtext tillhörande samma bild som förekommer i läroboken, *Historia - högstadiet* från år 1980, där svensk militär kontrollerar förbipasserande tyskar. I bildtextens 32 ord ges en beskrivning av vad som syns på bilden och under vilken tid som ”trafiken” förekom och hur många tyska soldater som gjorde dessa resor. Sammanfattningsvis kan man säga att Sveriges neutralitets- och eftergiftspolitik under Andra Världskriget här behandlas under 2 sidor, varav en sida består av 3 större bilder med tillhörande bildtext.

Kommentar: Det kan vara intressant att nämna att författaren under rubriken ”Sverige hårt pressat” väljer att även beröra svensk tillåtelse av tyskt flyg och tyska fartyg att passera inom vissa områden.

4.4.4 Sverige och Tyskland II

Historia Kompakt, 306 ord, 1999

*Historia Kompakt*⁸⁷ är skriven av samma författare som gjort Historia 9, SO-boken, från 1995. Precis som i deras föregående historiebok hamnar inte Sveriges under kapitlet ”Andra världskriget”. I denna bok har de svenska eftergifterna hamnat under kapitlet ”Norden under 1900-talet”⁸⁸. Det är ytterst lite som har ändrats sedan boken från 1995. Stycket som handlar om de svenska eftergifterna mot Tyskland har fått samma namn i de båda böckerna, ”Sverige och Tyskland”⁸⁹ och författarna har använt sig av samma citat från Per-Albin Hansson och från den tyske utrikesministern. Texterna från de båda böckerna följer varandra ordagrant fram till sista delen av stycket, där författarna har gjort ett tillägg. Här tar författarna upp att ”[d]ebatten om Sveriges förhållande till Nazityskland fortgår och sista ordet är nog inte

---

⁸⁴ Hildingson, 1996, s. 281.

⁸⁵ Hildingson, 1996, s. 282.

⁸⁶ Hildingson, 1996, s. 282.

⁸⁷ Almgren Hans, Almgren Birgitta, Wikén Stefan, Historia Kompakt, 1999, Historia Gleerups förlag, Malmö.

⁸⁸ Almgren, 1999, s. 238.

⁸⁹ Almgren, 1999, s. 242.

sagt.”⁹⁰ Vidare fortsätter författarna berätta att det gjorts avslöjande som att Sverige exporterat järnmalm till Tyskland mot betalning i guld, som stulits av judar. Därtill skriver de ”Det här kände svenska politiker till – eller borde åtminstone ha anat.”⁹¹ Till skillnad från boken från 1995 så har denna inga bilder som kopplas till Sverige och eftergifterna mot Tyskland.

Kommentar: Författaren är något vassare i tonen i den här boken jämfört med sin tidigare utgivna historiebok från 1995. Dock verkar det inte som om han har gjort någon fortsatt efterforskning sedan 1995, då faktamaterial och ordval inte skiljer sig nämnvärt mellan de två böckerna.

---

⁹⁰ Almgren, 1999, s. 243.

⁹¹ Almgren, 1999, s. 243

4.5 Läroböcker utgivna på 2000-talet

4.5.1 Sverige i världen

Punkt SO, Historia A, 81 ord, 2003

I den här läroboken, *Punkt SO, Historia A*⁹² hamnar Sverige och de svenska eftergifterna i ett avsnitt som kallas ”Norden i krigets skugga”⁹³. Sverige och dess eftergifter tas därefter upp i ett stycke som författarna döpt till ”Grannländerna ockuperade”⁹⁴. Till skillnad från många andra läroböcker så har författarna valt att behandla Sverige under kapitlet ”Andra världskriget”⁹⁵. 81 ord används för att beskriva de svenska eftergifterna mot Tyskland och förklaringen som ges till att Sverige tillät tyska ”[...] trupper och vapen till och från Norge på svenska järnvägar[...]” är att ”[m]an vågade inte riskera ett krig med Tyskland”.⁹⁶ Ordet permittenttrafik används inte för att förklara transporten av soldater. Författarna har valt att beskriva eftergiften Sverige gjorde mot Tyskland när den svenska regeringen tillät ”Tyskland föra en hel division från Norge genom Sverige till den nya krigsskådeplatsen i Finland.”⁹⁷ Att Sverige tyckte det var viktigare att hålla sig utanför kriget och låta neutraliteten ge vika är den förklaring boken ger till skeendet. I sammanfattningen på kapitlets sista sida beskrivs Sveriges handlande på följande sätt: ”Målet för den svenska samlingsregeringen var att hålla landet utanför kriget. Därför tillät regeringen att tyska trupper transporterades genom Sverige.”⁹⁸

Kommentar: Värt att beakta är att författarna väljer att behandla Sverige under rubriken ”Andra världskriget”. Härigenom tillges Sverige en internationell roll under kriget.

4.5.2 På nordfronten intet nytt

Levande Historia – elevbok 9, 52 ord, 2004

I läroboken, *Levande Historia – elevbok 9*⁹⁹, från år 2004, tas svensk neutralitet och eftergiftspolitik mot Tyskland upp under huvudrubriken, ”Blixtkrig i öst och väst”¹⁰⁰. Efter underrubriken ”Ett pressat Sverige”,¹⁰¹ skriver författaren ”Tyskarna tilläts sända tåg genom

---

⁹² Almquist Jan, red, *Punkt SO, Historia A, Grundbok, Del 3*, 2003, Gleerups förlag, Malmö.

⁹³ Almquist, s. 59.

⁹⁴ Almquist, s. 62.

⁹⁵ Almquist, s. 50.

⁹⁶ Almquist, s. 62.

⁹⁷ Almquist, s. 62.

⁹⁸ Almquist, s. 70.

⁹⁹ Hildingson, Kaj och Hildingson, Lars; ”Levande Historia – elevbok 9”, Sol 3000, Bokförlaget Natur och Kultur, 2004, Stockholm.

¹⁰⁰ Hildingson, 2004, s. 498.

¹⁰¹ Hildingson, 2004, s. 501

Sverige. I genomsnitt gick ett tyskt tåg om dagen genom Sverige med soldater och vapen.”¹⁰² Någon anledning till varför den svenska regeringen godkände transporterna ges inte och ordet permittenttrafik används inte. Likt läroböckerna från 1995 och 1996 väljer författaren att betona antalet tyskar och tåg som passerade Sverige under Andra världskriget: ”Totalt passerade mer än två miljoner tyska soldater”¹⁰³. Precis som i läroboken från 1996 tar man här upp även svenska eftergifter i form av att ”tyskt flyg och tyska fartyg fick i vissa fall passera svenskt område”¹⁰⁴. När det kommer till bilder och bildtext förekommer det ca en mindre bild och en mening bildtext per sida. Inga av bilderna anknyter till svenska aktioner.

Kommentar: Då detta är en så pass nyutgiven lärobok kan det vara värt att betona att bokens innehåll inte tillför någon ny märkbar information kring ämnet jämför med böcker skrivna både tio och tjugo år tidigare.

4.5.3 Svensk neutralitet?

Historia 3 – SO direkt, 247 ord, 2005.

I läroboken, *Historia 3 – SO direkt*¹⁰⁵, den senast utgivna av våra analyserade läroböcker från år 2005, väljer man att behandla svensk Andra världskrigshistoria för sig självt under ett eget avsnitt med en egen huvudrubrik, ”Andra världskriget”¹⁰⁶. Författarna till denna lärobok väljer att hänge fem sidor åt händelser i Sverige under Andra världskriget. Från sidan 87 till 91 får läsaren en allmän genomgång runt Sverige under kriget. Den svenska neutraliteten och eftergifterna mot Tyskland koncentreras till rubrikerna, ”Tyska soldater på svensk mark” och ”Kritiker tystas med speciallagar”. Under dessa två rubriker berättas det om hur den svenska neutraliteten sätts på svåra prov. Med 238 ord och nio ord i bildtext skildras följande:

- Dels *permittenttrafiken*; vilket nämns tidigt under rubriken ”Tyska soldater på svensk mark”. Denna trafik nämns i sammanhanget där författarna vill ge exempel på hur Sverige gav vika mot Tyskland och brast i sin neutralitetsprincip. Detta efter tysk ockupation av grannländerna Danmark och Norge. Ett utdrag ur texten lyder som följer; ”Ett sådant test var den så kallade *permittenttrafiken*. Tyskarna begärde att få

---

¹⁰² Hildingson, 2004, s. 501.

¹⁰³ Hildingson, 2004, s. 501.

¹⁰⁴ Hildingson, 2004, s. 501.

¹⁰⁵ Almgren Bengt, Tallerud Berndt, Thorbjörnsson Hans, Tillman Hans; *Historia 3 – SO direkt*, Bonniers utbildning, 2005, Stockholm.

¹⁰⁶ Almgren m.fl. s. 87.

transportera soldater på permission mellan Norge och Tyskland utmed svenska järnvägar.”¹⁰⁷ Författarna förklarar därefter att; ”Regeringen valde att tumma på neutraliteten och gå med på tyska krav.”¹⁰⁸

- Nästa aspekt som tas upp som brott mot neutraliteten sker på samma sida och under samma rubrik. Här beskrivs hur tyska påtryckningar kring att låta tyska soldater i Norge föras över svensk mark till Finland under Finska Vinterkriget, slutligen accepteras:”[...] tyskarna under det så kallade fortsättningskriget [...] krävde att få föra tyska soldater från Norge över Sverige till Finland.”¹⁰⁹

Här väljer man dessutom att nämna att dåtidens kung, Gustav V, hotade med avgång om inte tyskarna fick som de ville.

- Aspekt nummer tre – svensk järnmalmtransport till Tyskland
”För att hålla Hitler på gott humör levererades tusentals ton järnmalm från gruvorna i Norrbotten över norska Narvik till de tyska vapensmedjorna.”¹¹⁰

Likt några andra av de läroböcker vi studerat tar denna bok upp att Sverige efter en tid upphörde med sin eftergiftspolitik mot Tyskland. Och i likhet med de böckerna ges förklaringen att de tyska krigsframgångarna minskat och Sverige då vågade stå emot. Precis som läroböckerna från 1980 och 1995 beskriver författaren hur den svenska regeringen försökte tysta ner antinazistiska journalister och tidningar. Till skillnad från de två andra läroböckerna kallar författaren denna handling ett brott mot neutraliteten.¹¹¹

När det kommer till bilder och bildtext är det generellt förekommande med en mindre bild per sida plus någon enstaka mening som bildtext. Vid rubriken ”Tyska soldater på svensk mark” på sidan 90, visas en bild på grupp entlediga tyska soldater, rökandes och drickandes vid ett tåg på väg hemåt genom Sverige.

Kommentar: Det är ytterst intressant att denna bok tar upp järnmalmstransporterna som ett direkt brott mot neutraliteten. Detta för att de flesta av våra undersökta läroböcker väljer att ta upp detta fenomen men dock ej i detta sammanhang.

---

¹⁰⁷ Almgren m.fl. s. 90.

¹⁰⁸ Almgren m.fl. s. 90.

¹⁰⁹ Almgren m.fl. s. 90.

¹¹⁰ Almgren m.fl. s. 91.

¹¹¹ Almgren m.fl. s. 91.

5. Aktuella Läroplaner

5.1 Lgr 62

Lgr 62 är den första författade läroplanen som gavs ut gällande grundskolan. Två läroplaner gavs ut under 60-talet och det skiljer sju år dem emellan. Detta är inte särskilt lång tid och därför har det inte hunnit uppstå några märkbara nyheter som har drivit på förändringar. Dessa läroplaner liknar alltså varandra mycket gällande mål, upplägg och syfte. Historia räknas in under samhällsorienterande ämnen och målen beskrivs på följande vis: ”[...] en grundläggande orientering [...] i svensk, nordisk och allmän historia en föreställning om det liv, som gångna generationer levat och om innebörden av det arv, som de efterlämnat.”¹¹² Likt många av de kommande läroplanerna så lägger Lgr 62 vikten på att eleven ska få sätta sig in i dåtidens samhälle och varför folk agerade och tänkte på ett visst sätt. Detta ska framför allt anpassas till vårt eget lands- och lokala historia. Det ska föras en kritisk diskussion kring historiska personligheter – både positiva och negativa aktioner ska studeras utifrån dess påverkan på gången tid. Eleven ska kunna dra nytta av dessa debatter för att själva utveckla en bättre framtidsberedskap. Detta är något som är genomgående för alla läroplaner - att lära för framtiden.

För att hänvisa till mer specifika angivelser angående vårt uppsatsämne kan man läsa att undervisningen rörande svensk historia ska bland annat gå in på den inre politiska utvecklingen. Lgr 62 ger alltså konkreta uppgifter kring undervisningsinnehållet vilket underlättar när vi gör analys, eftersom vi här får tydligare riktmärken att gå efter.

5.2 Lgr 69

Likt dagens användbara läroplan från 1994, Lpo 94, visar Lgr 69 en liknande tendens till att lägga stor vikt vid nordisk historia¹¹³. Dock nämner inte Lgr 69 direkt något om inhemsk eller svensk historia (någon rad tar upp svensk hembygdshistoria men detta är allt) – hur mycket utrymme detta ska ges osv. Likheterna mellan läroplanen från 1969 och Lpo 94 ligger istället till största del kring valet av vilken typ av historisk kunskap som ska förmedlas. Båda läroplanerna är tydliga med att hävda vikten av kunskap som kan förankras till dagens samhälle. När det gäller urvalet av lärostoff står det i Lgr 69 att läsa; ”[...] bör hänsyn tas dels till vilka händelser som syns ha betytt mest för den historiska utvecklingen, dels till vilka

---

¹¹² Skolöverstyrelsens skriftserie 60, *Läroplan för grundskolan 62, Lgr 62*, SÖ förlaget, Falköping, 68.

¹¹³ Skolöverstyrelsen, *Läroplan för grundskolan – Lgr 69*, Allmän del 1, Utbildningsförlaget, Stockholm, 1969.

kunskaper som bedöms vara väsentligast för förståelse av dagens värld [...] ¹¹⁴. Relationen dåtid vs nutid får stort utrymme. Likheter läroplanerna emellan kan även finnas i aspekten kring elevens självständiga lärande – möjligheten att få vara fri från läroböckers- och lärarnas omedvetna värderande kring historiskt stoff.

Intressant att notera, speciellt när det kommer till vårt uppsatsämne, är att Lgr 69 berör förhållandet ”Sverige, Europa och Världen”. ¹¹⁵ Rörande detta område formuleras följande rader: ”Vid stoffurvalet bör förhållandena i Sverige och Europa inte få dominera på ett sådant sätt, att det ger eleverna en felaktig bild av Västerlandets betydelse, sedd i världssammanhang.” ¹¹⁶

Utifrån ovanstående citat kan man utläsa att läroplanen är mån om att skolan ska ge eleverna en fullkomligt ärlig bild kring skeenden där vårt land, norden eller någon av Europas stater på något sätt varit inblandade i internationella konflikter.

Det historiska stoffets påverkan och användbarhet för framtiden berörs ej.

5.3 Lgr 80

I boken, ”Läroplan för grundskolan – Allmän del, Lgr 80” ¹¹⁷, är målen för de samhällsorienterade ämnena gemensamma och samlade under samma rubrik. Gällande de mål som riktar sig mot historieämnet och som kan anpassas till vårt uppsatsämne finns en hel del att finna. Det första som vi reagerade på och som vi tog till oss står att läsa på sidan 120: ”Genom att analysera rådande förhållanden ur ett historiskt perspektiv bör eleverna bli medvetna om att framtiden är beroende av handlingar och beslut i gårdagens och dagens samhälle.” Citatet säger en hel del om nyttan kring ett ämnesval som vårt. Som vi ser det gäller till stor del diskussionen kring hur vi ser på dagens Sverige - bilden av Sverige kulturellt, ekonomiskt och politiskt har sina grunder i ett längre historiskt perspektiv. Då vårt ämne skapar en kritisk debatt gällande svenska aktioner i gången tid kan dessa ge oss en förändrad bild av det Sverige som vi tidigare haft. Denna typ av fakta får ej ignoreras av skola och lärare. All den information som på något sätt kan ställa frågor och förändra rådande mytbilder kring Sverige är väsentlig för klassrumsammanhang. Information och diskussioner kring ämnen som kan eventuellt öka vår framtidsberedskap är nyttig – att kunna dra

---

¹¹⁴ Lgr 69, Allmän del 1; s. 184.

¹¹⁵ Lgr 69; s. 185.

¹¹⁶ Lgr 69; s. 185.

¹¹⁷ Skolöverstyrelsen, Läroplan för grundskolan – Lgr 80, Allmän del, Allmänna förlaget, Stockholm, 1980.

lärdom av våra misstag – vad hade vi kunnat göra annorlunda etc. Men samtidigt uttrycker läroplanen, på samma sida, vikten av att ge eleverna en ärlig bild av hur det var att leva i dåtiden samhälle – ”människor ska bedömas utifrån de förutsättningar som då rådde.” Angående vårt uppsatsämne – ”Svensk neutralitet och svenska eftergifter mot Tyskland” – går det att utläsa relativt direkta angivelser på att vårt ämne ska ingå i undervisningen. På sidan 126 under rubriken ”Människans verksamhet – samhällsperspektivet” finns det ett helt stycke formulerat kring beredskapshistoria: ”Fred och försvar: Politisk spänning och militära resurser i världen. Internationella strävanden i frågor om fred och samarbete. Den svenska neutralitetspolitiken, totalförsvaret och säkerhetspolitiken i övrigt. Hur samhället fungerar i kriser och krig”.

5.4 Lpo 94

Under kursinnehåll för Historia för grundskolan, som kan hittas i den senaste läroplanen från 1994, redovisas det om innehåll, krav och mål för skola och elev att nå upp till. Nordisk och svensk historia spelar här en avgörande roll och tar upp en stor del av kursinnehållet. När vi har studerat lpo 94 och dess kriterier för historieundervisningen har vi utgått ifrån vårt uppsatsämnes beröringspunkter. Vad vi har kunnat utläsa här är att man vill lägga stor vikt vid att ge elever redskap för att kunna leva in sig i och kunna relatera till gångna tiders skeenden. Att skapa en förståelse för dåtidens människa och dess agerande och tänkande är viktigt. Lpo 94 säger följande; ”[...]människor skall bedömas utifrån sin tids villkor.”¹¹⁸ Det är värt att understryka att lpo 94 är tydlig med att visa på att det historiska urvalet görs med stor noggrannhet. Med detta menas att man ska lägga vikten på det absolut viktigaste rörande förståelsen för relationen ”då-nu-sedan”. Dock är detta en problematisk aspekt då avgörandet om vad som är viktigt är ytterst individuellt. Som vi tidigare nämnt, använder många elever läroboken som sin enda kunskapsmässiga vägledare. Därför är det av stor betydelse att läroböcker rymmer plats för aktuella ämnen – ämnen som elever kan relatera till. Elever måste få öva sig på att ifrågasätta historia och därmed skapa utrymme för en ständig förnyad bild av människor, länder och förhållandet dessemellan. Att ge eleverna redskapet att förhindra att negativa historiska aspekter upprepar sig och istället skapa tolerans och lärdom att agera annorlunda. Därför är det viktigt att skola, lärare och läroböcker tar sitt ansvar och samarbetar för att ge elever denna möjlighet. Lpo 94 betonar därför intensivt förhållandet mellan dåtid, nutid och framtid. Den menar att förutsättningen för att på rätt sätt förstå det

---

¹¹⁸<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=24&skolform=11&id=3884&extrald=2087>

samhälle vi lever i idag är beroende av en heltäckande bild av gångna skeenden. Här kan man gott betona vikten av vårt egna uppsatsämne som en betydelsefull kärna i denna historiska cykel. Vårt ämne förändrar bilden av Sverige och kan därmed räknas till viktigt kursinnehåll.

6. Undersökning

6.1 Hildingson, Husén och Hildingson

Av de fjorton böcker vi har valt att analysera har Lars Hildingson varit med och skrivit fem av dem. Tre har han skrivit tillsammans med Lennart Husén, en med Kaj Hildingson och en har han skrivit ensam.

Historia 2, 1971: Lars Hildingson och Lennart Husén, 63 ord.

Historia 2, 1975: Lars Hildingson och Lennart Husén, 35 ord.

Historia 1, 1979: Lars Hildingson och Lennart Husén, 0 ord.

Levande Historia, 3, 1996: Lars Hildingson, 82 ord.

Levande Historia, 2004: Lars Hildingson och Kaj Hildingson, 52 ord.

Bortsett från *Historia 1*, 1979, finns det ingen större innehållsmässig skillnad på hur de svenska eftergifterna mot Tyskland framställs i de olika böckerna. I *Historia 1* nämns det ingenting om Sverige rörande neutralitetspolitik och eftergifter och det kan finnas anledningar till det. Vi har inte kunnat ta reda hur denna bok använts, men rimligtvis ingår den i en serie eller samling med andra böcker, vilka vi inte har kunnat hitta. I *Historia 1* finns det fem arbetsområden och ingen av dem fem nämner Norden under en specifik rubrik. Därför är det troligt att det arbetsområdet ingår i en annan bok. En diskussion rörande svensk neutralitetspolitik under kriget borde i annat fall troligast ha förekommit under rubriken, ”Finland dras in i Kriget” eller den efterföljande rubriken, ”Anfallet på Norge och Danmark”. Under den sist nämnda rubriken, i det sista styckets två sista meningar, väljer man att enbart nämna den tyska industrins beroende av svensk järnmalms export och att man genom ett angrepp mot Norge ”säkrat”¹¹⁹ denna.

---

¹¹⁹ Hildingson; *Historia 1*, s. 63.

I en jämförelse mellan böckerna från 1971 och 2004 skiljer det i antal elva ord, men båda böckerna berör samma stoff. Det finns dock vissa små skillnader och en av olikheterna mellan de två böckerna är när de tyska transporterna presenteras för första gången:

Historia 2, 1971: ”[...] då Tyskland hade stora framgångar, vågade den svenska regeringen inte neka tyskarna [...].”¹²⁰

Levande Historia, 2004: ”Sverige hade förklarat sig neutralt i kriget, men var inte neutralt. Tyskarna tilläts sända tåg genom Sverige.”¹²¹

Vidare skiljer sig texterna åt på så sätt att boken från 1971 inte nämner att Sverige är neutralt under denna period transporterna tillåts. Även om *Levande Historia, 2004*, säger att Sverige var neutralt förs det inte någon diskussion kring vad det innebar och vad som förväntades av landet under kriget. Svensk neutralitet i dessa två texter är inte något som diskuteras utan det tycks förväntas av eleverna att de ska förstå vad det innebär. Detta är förövrigt ett fenomen som är genomgående för alla våra analyserade läroböcker.

Det finns även en skillnad böckerna emellan när det gäller viljan att framhäva graden av de svenska eftergifterna. I läroboken från 2004 väljer man att vara tydlig genom att nämna det precisa antalet tyska tåg och tyska soldater som tilläts passera svenskt territorium: ”I genomsnitt gick ett tyskt tåg om dagen genom Sverige med soldater och vapen.[...] Totalt passerade mer än två miljoner tyska soldater.”¹²² Det ges ingen antydning till någon form av mängd eller antal i boken från 1971. Det är ett smart drag att använda sig av siffror då detta är något som lättare etsar sig fast än vanlig löpande text. Det har en naturlig förstärkningseffekt.

Levande Historia 3, från 1996, har element av de båda ovannämnda böckerna. När de tyska transporterna presenteras har Lars Hildingson, som här står som ensam författare, fått in både neutraliteten och svenskarnas rädsla inför att neka till tyskarnas krav. *Historia 2* från 1975 liknar boken från 1971. Endast ordföljd skiljer dessa åt.

Skillnaden mellan boken från 1996 och den från 1975 gäller vem man väljer att peka ut som ansvarig bakom tillåtelsen av transporterna:

---

¹²⁰ Hildingson och Husén, 1971, s. 104.

¹²¹ Hildingson och Hildingson, 2004, s. 501

¹²² Hildingson och Hildingson, 2004, s. 501.

Levande Historia 3, 1996: ”Helt neutralt var Sverige inte. Vi vågade inte säga nej till tyskarnas krav om tågtransporter[...].”¹²³

Historia 2, 1975: ”Den svenska regeringen vågade då inte neka tyskarna [...]”¹²⁴

I boken från 1996 räknas hela det svenska folket, inklusive läsaren, in i beslutet att tillåta permittenttrafiken under andra världskriget vilket inte är helt sanningsenligt. Eleven som läser texten kan få intrycket att detta var ett beslut som var känt och godkänt av den svenska allmänheten.

I boken från 1975 är man tydligare genom att hävda regeringens ansvar och skuld. Här ser man ett typexempel på att allting inte bara handlar om kvantitet – antalet ord och meningar – utan att det snarare visar sig att ordvalet är avgörande. Likt jämförelsen ovan, mellan böckerna från 1971 och 2004, förekommer även mellan dessa böcker en skillnad mellan gradering av eftergifterna i sifferformat. I läroboken från 1996 görs ett tydligt påpekande att: ”I genomsnitt gick ett tyskt tåg om dagen genom Sverige med trupper, vapen och livsmedel.”¹²⁵ Och på samma sida redovisas det i bildtext om antalet tyska soldater (mer än 2 miljoner) som genomförde resor genom Sverige mellan Norge och Tyskland. I boken från 1975 redovisas inget om mängd och antal.

6.1.1 Hildingson, Husén och Hildingson i tabeller

Används förklaringen att Sverige eller den svenska regeringen inte vågade säga nej till tyskarnas kvar om tågtransporter?

1971	1975	1979	1996	2004
Ja	Ja	—	Ja	Ingen förklaring ges

Här finns en tydlig linje att följa mellan åren 1971 fram till 1996. Här vill man betona svensk rädsla för tysk övermakt som grunden till eftergifter och bristande neutralitetspolitik. År 2004 väljer dock författaren att utelämna detta faktum. Anledningarna kan till detta kan vara många och skilda.

¹²³ Hildingson, 1996, s. 282.

¹²⁴ Hildingson och Husén, 1975, s. 1975

¹²⁵ Hildingson, 1996, s. 282.

Nämns ordet permittenttrafik?

1971	1975	1979	1996	2004
Nej	Nej	—	Nej	Ja ¹²⁶

Likt ovanstående aspekt och tabellredovisning råder även här ett avvikande först vid den sista läroboken år 2004. Denna utveckling är svårtolkad. Detta då man redan i läroboken från 1963, den tidigast utgivna av våra analyserade böcker, väljer att nämna begreppet. Alltså innebär detta att begreppet, ”permittenttrafik”, inte var något okänt och ovanligt förekommande begrepp. Varför Hildingsons böcker från år 1971 fram till 1996 väljer att utelämna begreppet är svårt att säga. Dock är det generellt rätt glest med benämningar av ordet ”permittenttrafik” efter boken från 1963 fram till läroboken från 1995.

Nämns antalet soldater, tåg eller tågresor som gjordes av tyskarna på svenska järnvägar under Andra världskriget?

1971	1975	1979	1996	2004
Nej	Nej	—	Ja ¹²⁷	Ja ¹²⁸

Förstärkningseffekten genom sifferredovisning är något som först de senaste tio åren gjort sig känt i de läroböcker vi studerat. Detta kan, som vi ser det bero på två olika anledningar. Ett av dessa kan helt enkelt vara att det först på senare år offentliggjorts antalet tyska soldater och tyskt material som rört sig inom svenskt territorium. En annan anledning kan vara, som vi tidigare varit inne på, att ämnet blivit mindre ”känsligt” att diskutera – att det anses ”ok” att ge läsaren de fakta som styrker aspekten. Detta oavsett om det är ur negativ eller positiv synvinkel gällande Sverige.

Presenteras stycket om de svenska eftergifterna under ”Norden” eller ”Andra världskriget”?

1971	1975	1979	1996	2004
Norden	Norden	—	Norden	Andra världskriget

¹²⁶ Ordet permittenttrafik används inte i den löpande texten utan i en bildtext.

¹²⁷ Antalet som nämns är: ett tåg i genomsnitt om dagen/ två miljoner resor.

¹²⁸ Antalet som nämns är: totalt två miljoner tyskar passerade svensk område.

Ovanstående tabell visar på en intressant utveckling. Här handlar det indirekt om vilken vikt man som författare vill ge svensk historia. I detta fall handlar det om till vilken grad man anser att svensk Andra världskrigspolitik var en del av det stora hela. I böckerna från 1971 fram till 1996 anser Hildingson m.fl. att Sveriges aktioner under Andra Världskriget ska ses ur ett nordiskt perspektiv – att svenskt agerande mest hade inverkan på stater inom nordens gränser. Först i boken från 2004 väljer man att sätta Sverige i ett större internationellt sammanhang under rubriken, ”Andra världskriget”. Om författaren/författarna har haft en baktanke med sina böcker och sitt bearbetande av svensk Andra världskrigspolitik är svårt att säga. Dock kan man som läsare i alla fall uppleva att så är fallet. Med boken från 2004 redovisas svenska aktioner i ett internationellt sammanhang, där man får en känsla av hur dessa påverkade kriget i stort. I de övriga böckerna får man mer än känsla av hur Sveriges grannländer drabbades och uppfattade Sveriges roll i kriget – inte om det påverkade kriget på ett internationellt plan.

6.2 Äldst möter yngst

Läroboken Våra grannar: Nordens Historia utkom 1963 och sedan dess har det kommit fram ny information angående Sveriges roll under Andra världskriget. Därför kan det vara intressant att se hur och om diskussionen i den boken skiljer sig från *Historia 3, SO direkt* som utkom 2005.

Båda böckerna tar upp permittenttrafiken men en skillnad är att *Historia 3* kallar det att Sverige tummade på neutraliteten. Författaren till *Nordens historia* har inte kallat det för ett brott mot neutraliteten men påpekar att ”Särskilt på västkusten väckte tysktågen förtrytelse.”¹²⁹ Gemensamt för de båda böckerna är att de behandlar de tyska väpnade transporterna till Finland. Här väljer författarna att ta upp den svenska neutraliteten som ett problem men uttrycker sig med olika värdeord:

Våra grannar: Nordens historia, 1963:” Men beslutet att släppa igenom den tyska divisionen var utan tvivel ett avsteg från neutraliteten.”¹³⁰

---

¹²⁹ Holm, s. 161.

¹³⁰ Holm, s. 162.

Historia 3, 2005: ”[...] den svenska neutraliteten prövades [...] när tyskarna under det så kallade fortsättningskriget [...] krävde att få föra tyska soldater från Norge över Sverige till Finland.”¹³¹

Förvånansvärt är här att man i citatet ur läroboken från 1963, att författaren vill påvisa brister i neutralitetspolitiken. I boken från 2005 är man mer försiktig och hävdar en mer lättsam förklaring till resultatet av svenska eftergifter. Här påvisas inte att något allvarligt fel eller brott begåtts utan att Sverige istället bara utsattes för tyska påtryckningar som resulterade i en avvikande neutralitetspolitik. Men det bör påpekas att boken från 2005 inte utelämnar att nämna att ett svenskt politiskt brott mot neutraliteten begåtts. Detta nämns redan i andra stycket, alltså stycket innan där ovanstående citat kan läsas. Men som läsare kan denna skiftande tendens att gradera svenska aktioner ses som aningen ambivalenta. Det kan bli svårt för läsaren att avgöra eftergifternas vikt då författaren väljer att inte hålla en klar linje.

I *Nordens historia* förklarar författaren varför den svenska regeringen till sist vågade trotsa tyskarna och avstå från eftergifter. Han menar att Sveriges beredskap i början av kriget inte var tillräckligt starkt men att den förbättrades i snabb takt; ”Och under krigets sista år var den så god att landet kunde hävda sin neutralitet och sina intressen.”¹³² Boken från 2005 har också en förklaring till varför Sverige vågade neka tyskarna stöd men har en annorlunda vinkling. Här menar författarna att det svenska modet berodde på att den tyska krigslyckan vänt. Att det skulle ha något att göra med svensk beredskap tas inte upp; ”Den svenska regeringen [vågade] uppträda mer i enlighet med sina värderingar – att inte förse krigsherrarna i Berlin med råvaran till vapen och ammunition.”¹³³

Gemensamt för böckerna är att båda tar upp omständigheterna kring den svenska regeringens tyska tillmötesgående. I läroboken från 1963 säger författaren att Sverige utsattes för hård press från Tyskland. Detta ledde till att regeringen medgav att tyska trupper och vapen fick föras genom Sverige till Norge på västkustbanan.¹³⁴ Vilken typ av press Sverige utsattes för och vilka konsekvenser som skulle bli som påföljd nämner författaren ingenting om. Under två olika rubriker, i läroboken från 2005, ges förklaringar på Sveriges tyskvänliga politik.

---

¹³¹ Almgren m.fl. s. 90.

¹³² Holm, s. 160.

¹³³ Almgren m.fl. s. 91.

¹³⁴ Holm, s. 161.

Under den första rubriken, ”Tyska soldater på svensk mark”,¹³⁵ kan man läsa att ett nekande till tysk permittenttrafik var detsamma som krig. Den andra rubriken, ”Kritiker tystas med speciallagar”,¹³⁶ säger författaren följande: ”[...] men regeringen ansåg att krigsrisken var större om man upphörde med järnleveranserna än om man fortsatte med dem.”¹³⁷

6.2.1 Äldst möter yngst i tabell

I tabellen kommer följande aspekter att jämföras:

Permittenttrafik: Förklarar boken begreppet?

Brister i neutralitetsprincipen: Ser författarna eftergifterna som avsteg från neutraliteten?

Svenskt medgivande till eftergifter: Vilken förklaring ges till regeringens godkännande till eftergifterna.

Tysktransporter till Finland: Tar böckerna upp de väpnade transporterna till Finland?

Titel	Permittenttrafik	Brister i neutralitetsprincipen	Svenskt medgivande	Tysktransport Finland
Våra grannar: Nordens Historia, - 1963	Ja	Ja	Hård press	Ja
Historia 3, SO Direkt – 2005.	Ja	Ja	Risk för krig	Ja

6.3 Kvantitet = Kvalitet?

Att en bok har nio gånger fler ord än en annan betyder inte nödvändigtvis att dess innehåll håller en högre kvalitet. Det kan därför vara intressant att jämföra de två läroböcker där skillnaden mellan antal ord är som störst. De två böcker som har lägst, respektive högst antal ord är:

Historia 8, 1967, 32 ord.

Historia Kompakt, 1999, 306 ord.

Nedan följer en tabell över innehållet i de båda böckerna som berör ämnet svensk eftergiftspolitik:

¹³⁵ Almgren m.fl. s. 90.

¹³⁶ Almgren m.fl. s. 91.

¹³⁷ Almgren m.fl. s. 91.

Historia kompakt, 1999	Historia 8, 1967
306 ord	32 ord
Eftergifter i form av transport av tyska soldater på svenska järnvägar	Eftergifter i form av transport av tyska soldater på svenska järnvägar och farleder
Varför eftergifterna godkändes förklaras genom citat från Tyskland utrikesminister Och Per-Albin Hanssons dagbok.	Varför eftergifterna godkändes förklaras genom att ”[det såg] hotande ut att Sverige skulle råka i krig.” ¹³⁸
Antalet tåg som gick genom Sverige fram till 1943 var ungefär ett tåg om dagen.	
Brittiska regeringen protesterade mot permittenttrafiken.	.
Sverige tillät transporter av tyska väpnade trupper från Norge genom Sverige till Finland.	.
Det ställs en fråga angående detta i texten: Vad skulle hända om Sverige sade nej? Och om Sverige sade ja?	
Sveriges regering avslog nya önskemål från Tyskland om trupptransporter.	
”Debatten om Sveriges förhållande till Nazityskland fortgår och sista ordet är nog inte sagt.” ¹³⁹	
Svensk export av järnmalm till Tyskland mot betalning i guld stulet från judar.	

¹³⁸ Björkblom m.fl. s. 311.

¹³⁹ Almgren m.fl. s. 243

När skillnaden i antal ord är så stort som det är i detta fall vore det konstigt om, det innehållsmässigt, inte rårde stora skillnader. Givetvis tar boken från 1999 upp en hel del mer aspekter kring ämnet vilket framgår av tabellen ovan. Dock så ger boken från 1967 en information som är unik i jämförelse med de andra läroböckerna. Författarna till denna bok väljer att ge ämnet ett mindre utrymme men överraskar med sitt urval. Som en av få böcker tar denna bok upp att tyskar tilläts transporter även över svenska farleder.

6.4 Två 95:or (eller kvantitet = kvalitet?)

Två av de böcker vi valt att analysera är utgivna samma år. Att jämföra dessa två böcker kan vara intressant av den anledningen att författarna borde ha liknande förutsättningar och förhållningssätt till aktuella ämnen. Både måste anpassa sig till samma rådande debatt. De två böckerna från 1995 är:

Historia - Världskrigens tid, 1995, 97 ord.

Historia, SO-boken, 1995, 265 ord.

I denna jämförelse skiljer sig antalet ord märkbart. Därför kan det vara intressant att dra paralleller till föregående rubrik "Kvantitet = Kvalitet?". Tillför *Historia, SO-boken* mer krig ämnet med sitt större antal mening och ord, eller är mycket av innehållet endast utfyllnad? För att tydliggöra svaret på frågan har vi valt att göra en tabell över innehållet rörande svenska eftergifter. Tabellen kommer att baseras på samma upplägg som föregående.

Historia - Världskrigens tid	Historia, SO-boken
97	265
"Vi sa att vi var neutrala, men det var vi inte." ¹⁴⁰	Citat från Per –Albin Hansson: "Så bröts vår kära och strikt hållna neutralitetslinje" ¹⁴¹
Varför bröts Sverige neutralitetslinjen? Inget svar ges i texten på denna fråga.	Varför bröt Sverige neutralitetslinjen? Hot från Tysklands utrikesminister.

¹⁴⁰ Körner, Lagheim s. 244.

¹⁴¹ Almgren m.fl. 1995, s. 279.

Två miljoner tyska soldater transporterades på svenska järnvägar.	Antal tåg som gick genom Sverige fram till 1943 var ungefär ett tåg om dagen.
	Sverige tillät transporter av 18 000 tyska väpnade trupper från Norge genom Sverige till Finland.
	Fråga i texten: Vad skulle hända om Sverige nekade tyskarna? Vad skulle hända om Sverige accepterade?

Transporterna stoppades av regeringen när Sverige byggt upp ett mycket starkt försvar och Tyskland var försvagat.	
	Sverige hotar att spränga järnmalmgruvor i de fall att ett tyskt anfall skulle vara aktuellt.
Regeringen kontrollerade vad som stod i svenska böcker och tidningar.	
Varför kontrollerades böcker och tidningar: Man ville inte reta Tyskland eftersom Hitler kunde få för sig att anfälla.	

En bra lärobok styrs inte av mängden ord. Det är inte vår uppgift att säga vilken bok som är bättre eller sämre i skolsammanhang. Det vi däremot, i detta fall, kan konstatera är att den bok med mer antal ord inte ger läsaren mer kött på benen. I tabellen ovan kan man utläsa att böckerna avverkar lika många aspekter kring svensk neutralitet och svenska eftergifter. Man kan då fråga sig hur de olika böckernas innehåll drabbas av detta? Intressant blir att studera följande aspekt; Boken med färre ord tvingas till, att med ett relativt lite utrymme, ge plats för ett stort antal punkter medan den andra boken brer ut sin text kring färre punkter.

Frågor att ställa sig själv:

- Utelämnas det något i den bok med färre ord? Är det fakta av vikt?
- Författarna till boken med färre ord tvingas här, som tidigare nämnts, att med få ord förklara många olika fakta. Hur drabbas detta innehållet? Ger författaren tillräckligt utförliga förklaringar? Går det att som läsare att hänga med i texten?

En väsentlig punkt som inte tas upp i boken, *Historia - Världskrigens tid*, är gällande den väpnade transporten mellan Norge och Finland genom Sverige. Däremot väljer man att ta upp den svenska regeringens censur av svensk press gällande artiklar om Tyskland och kriget. Ingen kritiskt fick här tas upp kring Hitler och hans Tyskland. När det gäller den svenska järnmalmsexporten till Tyskland utelämnas detta i *Historia - Världskrigens tid*. Detta till skillnad från boken, *Historia, SO-boken*, som väljer att ge detta ett avgörande inslag. Författarna menar att malmtransporten var en viktig del i att Tyskland avstod från att anfälla Sverige. Detta då tyskarna redan fått det de ville från Sverige – järnmalmen.¹⁴²

6.5 De två nollorna

Av de fjorton böcker vi valt ut att analysera så nämner två av dessa ingenting om Sverige under Andra världskriget eller de svenska eftergifterna. Det skiljer tio år mellan böckernas publicering. Den första utgivna av dessa två, läroboken från 1979, har vi redan bearbetat ovan. (se sid. 28) Titlarna på de två böcker som vi här har valt att jämföra är som följer:

Historia 1, G-boken, 1979, 0 ord.

Historia för högstadiet, SAMS, 1989, 0 ord.

Som vi nämnt tidigare så anar vi att *Historia 1* ingår i en serie där Sverige under Andra världskriget behandlas i en bok för sig. *Historia för högstadiet* visar dock inga tecken på detta. Innehållet i den senare boken sträcker sig från förhistorien fram till efterkrigstiden medan den äldre sträcker sig från den industriella revolutionen fram till 1970-talet. Detta tyder på att *Historia för högstadiet* har som mål att vara mer generell. Vi uppfattar boken som en mer allomfattande och med en mer övergripande inriktning. En intressant aspekt är att boken inte går in på Sverige under världskrigen, men väljer att redovisa för tiden före, efter och även mellankrigstiden. Varför författaren valt att inte ta upp Sverige under Andra världskriget kan vi bara spekulera runt. Det kan bero på platsbrist eller att författaren ansett detta som mindre viktigt inslag i historien.

Gemensamt för de båda böckerna är att de väljer att ge både Finska vinterkriget och ockupationen av Norge och Danmark utrymme. Däremot skiljer sig mängden text och innehåll. Detta kommer att redovisas i tabellen nedan:

---

¹⁴² Almgren m.fl. 1995, s. 280.

Titel	Historia 1	Historia för högstadiet
År	1979	1989
Under vilka rubriker nämns Sverige gällande Andra Världskriget?	”Anfallet på Norge och Danmark” ¹⁴³	”Finska framgångar till en början” ¹⁴⁴
Vad, angående Sverige, tas upp under rubrikerna?	Tyskt säkrande av järnmalmstransport.	Propaganda för värvandet av frivilliga svenskar till Finska vinterkriget (bildtext).
Behandlas Sverige före kriget?	Nej	Ja
Behandlas Sverige efter kriget?	Nej	Ja

6.6 Med 20 års mellanrum

I denna jämförelse kommer vi att göra en studie av tre böcker som sträcker sig över 40 år. Den äldsta av dessa böcker är från 1963 och den yngsta är skriven 2003. Ytterligare en bok ingår i jämförelsen och den ligger, tidsmässigt, nästan mitt emellan de ovanstående. Utgivningsåret för denna bok är 1980. Att förändringarna kan vara stora mellan en bok utgiven 1963 och en bok utgiven 2003 är ganska förväntat. Därför kan det vara nyttigt att dra in en bok i jämförelsen som ligger tidsmässigt emellan för att hitta synbara tecken på förändringar. Detta för att lättare kunna förklara skillnaderna som eventuellt uppstått över ett längre tidsperspektiv. Nedan följer titlarna som ingår i vår studie.

Våra grannar: Nordens historia, 1963, 129 ord.

Historia Högstadiet, 1980, 208 ord.

Historia 3 – Punkt SO, 2003, 81 ord.

Det som är gemensamt för böckerna är att alla tre behandlar svenska eftergifter mot Tyskland under Andra världskriget. Det skiljer sig dock i antalet ord, innehåll och ordval och det är

¹⁴³ Hildingson, Husén, 1979, s. 63.

¹⁴⁴ Öhman, s. 257.

detta vi tänk studera lite närmare. Vad säger då de olika böckerna om eftergifterna? Vad ingår och vad utelämnas i de respektive böckerna?

Vilka eftergifter redovisas?

1963	1980	2003
Permittenntrafik till och från Norge	Transport av tyska soldater på svenska järnvägar	Permittenntrafik till och från Norge
Vapentransport till och från Norge	Svenska industriprodukter exporteras till Tyskland.	Vapentransport till och från Norge
Väpnade trupper till Finland	Censur av press	Väpnade trupper till Finland

Vilken anledning ges till regeringens godkännande av permittenntrafiken?

1963	1980	2003
Sverige utsattes för hård press från Tyskland.	Hot från tyska trupper vid Sveriges gränser.	Tyska krav och risken för krig.

Formuleras ett avvikande från neutralitetsprincipen?

1963	1980	2003
Ja	Nej	Ja

I boken från 1963 skriver författaren att beslutet att tillåta de väpnade trupperna till Finland från Norge över Sverige var "[...] utan tvivel ett avsteg från neutraliteten."¹⁴⁵ En liknande värdering görs även i boken från 2003 där författarna säger att "Neutraliteten fick ge vika."¹⁴⁶ I boken från 1980 finns ett avsnitt som heter "Den svenska neutraliteten"¹⁴⁷ där det hade varit lämpligt att nämna att eftergifterna blev ett avsteg från neutraliteten. Dock väljer man att utelämna kommentarer kring detta. Inga av böckerna väljer förövrigt att förklara vad den svenska neutraliteten innebar.

Som det visade sig i jämförelsen "Kvantitet = Kvalité?" behöver det inte alltid innebära att de böcker med flest ord kring ett ämne ger mer kunskap. Men i detta fall så visar det sig att de två böcker med flest ord också ger mer information kring ämnet. Boken från 1963, med sina

¹⁴⁵ Holm, s. 162.

¹⁴⁶ Nilsson m.fl. s. 62.

¹⁴⁷ Torbacke m.fl. s. 149.

129 ord, visar dock på stor detaljrikedom och utförlighet. Detta, mycket tack vare att det ges ett naturligt utrymme för författaren att bre ut sin text i boken 1963 som koncentrerar sig enbart kring nordisk historia. Som exempel på vad boken från 1963 väljer att ta upp rörande eftergifterna har vi gjort följande punkter:

- Den dåvarande kungen, Gustav V, uttalar sin egna önskan om att de tyska transportererna från Norge till Finland genom Sverige ska beviljas.
- Statsministern Per-Albin Hansson, motsätter sig flertalet socialdemokratiska politiker och ger ett godkännande till tyska transiteringar.
- Kritik mot Sverige tas upp i form av dansk och norsk bitterhet kring svenska eftergifter.
- Boken väljer att ta upp begreppet ”hästskolinjen”¹⁴⁸. Det framgår av texten att detta innebar trupptransporter på sträckan mellan Trondheim och Narvik. Hur namnet uppkom förklaras ej.

Kring punkten angående kritik mot Sverige går detta att finna även i boken från 1980. Här nämns det att ”andra tyckte att svenskarna mest tänkt på sin egen säkerhet och på att hålla sig utanför kriget. De menade att Sverige varit onödigt tillmötesgående mot Tyskland.”¹⁴⁹

Vidare aspekter som är märkbara för denna bok är att det redogörs för den svenska regeringens censur av press och den svenska samarbetsviljan med Tyskland i syfte att undvika krig.

Boken från 2003 har även den likhet med boken från 1963. I detta fall gäller det punkten kring regeringens oenighet kring eftergifterna mot Tyskland. Här nämns att; ”Regeringen var splittrad men sa till slut ja.”¹⁵⁰ Däremot väljer denna bok att ta upp en egen unik aspekt som inte tas upp i någon annan bok. Detta rör sig kring det faktum att många tyska filmer innehållande propaganda visades i Sverige under kriget. Man nämner här även att filmer så som Chaplins ”Diktatorn”, där det drivs med Hitler och Nazismen, inte visades förrän år 1945.

---

¹⁴⁸ Holm, s. 161.

¹⁴⁹ Torbacke m.fl., s. 150.

¹⁵⁰ Nilsson m.fl., s. 62.

7. Läroböcker i förhållande till läroplaner

I läroplanerna ingår de mål som ska uppnås av lärare och elever inom skolans olika ämnen. Inom historieämnet gäller specifika mål som vi har valt att studera. Vi vill se hur de läromedel som vi valt att undersöka förhåller sig till sina aktuella läroplaner.

7.1 Läroböcker som ska anpassas till Lgr 62

Två av de läromedel vi valt att analysera är utgivna mellan åren 1962 och 1969 och ska därför studeras utifrån Lgr 62. En av dessa böcker är *Våra Grannar – Nordens historia* från 1963. Härefter kan finnas en kritisk debatt kring den svenska regeringens agerande mot Tyskland. Detta är något som enligt Lgr 62 är ett nödvändigt innehåll. Läroboken från 1963 lever även upp till läroplanen då författaren väljer att resonera kring dåvarande statsministerns och kungens roll i sin politik mot Tyskland under Andra världskriget. Boken vågar vara kritisk i sin framställning till svensk neutralitet. Detta till skillnad från *Historia 8* som utgavs 1967. I denna bok berörs inte en kritisk diskussion kring svensk neutralitetspolitik och lever därmed inte upp till Lgr 62s mål. Boken från 1963 är dessutom utförligare skriven och ger därmed eleven större möjlighet att sätta sig in i dåtidens samhälle och tänkande, vilket är ytterligare ett krav från Lgr 62.

7.2 Läroböcker som ska anpassas till Lgr 69

De läromedel som berörs av Lgr 69 är till antalet tre: *Historia 2*, 1971, *Historia 2*, 1975 och *Historia 1*, 1979. Boken från 1979 behandlar ingenting om svenska eftergifter och neutralitet vilket automatiskt gör denna ointressant i sammanhanget. De två föregående böckerna har samma författare och följer liknande upplägg och innehåll (**se presentation av böckerna ovan sid. 15**). I Lgr 69 påvisas starkt kraven för historieläroböcker att ge en ärlig bild av vårt dåtida samhälle och agerande i syfte att skapa en full förståelse av varför dagens samhälle ser ut som det gör. Med detta menas att man som läroboksförfattare inte får undvika att föra kritiska debatter runt ämnen som i vissa fall kan uppfattas känsliga. Alltså måste de i läroböcker resoneras kring både positiva och negativa aspekter av specifika skeenden. I historieläroböckerna från 1971 och 1975, väljer författaren att helt undvika att beröra underlag för en kritisk debatt. Eleverna kan härmed inte skaffa sig en förståelse för dåtidens politiska klimat och tänkande. I Lgr 69 väljer man att betona vikten av urvalet av lärostoff. Här menar man att det är händelser vilka varit mest avgörande för den historiska utvecklingen som ska prioriteras. Detta är problematisk aspekt att studera då valet av vad som anses viktig historisk

kunskap är ytterst individuell. Detta kan ha försvårat arbetet för dåtidens läroboksförfattare eftersom metoden till urvalet av historisk kunskap blir diffus.

7.3 Läroböcker som ska anpassas till Lgr 80

De två historieläroböcker som berörs av Lgr 80 är följande; *Historia - högstadiet*, från år 1980 och *Historia för högstadiet, Sams*, från 1989. Den förstnämnda boken är alltså utgiven samma år som Lgr 80. Det kan därför vara intressant att studera i vilken grad denna bok har hunnit ta intryck från den nya läroplanen. Den andra boken, *Historia för högstadiet* från 1989, är även den intressant i sammanhanget. Den gavs ut under årtiondets slut och kan eventuellt visa tecken på en viss distans till läroplanen som kan vara givande att studera.

I vårt arbete på sidan 17, under rubriken – ”Läroböcker utgivna på 80-talet”, presenteras båda de böcker som vi använt oss av i vår analys. Här framkommer tydligt vilken av dessa två böcker som i de flesta fall lever upp till målen för Lgr 80. Denna bok är, *Historia - högstadiet* från 1980. I denna bok följer man anvisningarna som finns i den aktuella läroplanen gällande svensk neutralitet. Man väljer här att till och med hänge en egen rubrik till avsnittet – ”Den svenska neutraliteten”. Under denna rubrik redovisas det inte bara kring tyska transporter genom Sverige utan här ges även exempel på svensk säkerhetspolitik i samband med den svenska regeringens censur av svensk press. Även på denna punkt lever alltså boken upp till Lgr 80:s mål. Dock finns det brister som i så många av de andra läroböckerna gällande möjligheten att som läsare få sätta sig in dåtidens tänkande och agerande. Frågor som - Varför gjorde man som man gjorde? Vad tyckte allmänheten om regeringens beslut? Hur tedde sig samhällsdebatten? - väljer man att inte besvara eller resonera kring. Man får som läsare alltså inte en chans att sätta sig in i dåtidens leverne och klimat.

Boken, *Historia för högstadiet* från 1989, väljer att helt bortse från svenska ageranden under Andra världskriget. Sverige och tiden före och efter kriget diskuteras, men inget annat. Detta är ytterst märkligt för en så pass modern lärobok. Pga. att boken från 1989 väljer att helt bortse från Sveriges roll och agerande under kriget finns det inte så mycket mer att kommentera här.

7.4 Böcker som ska anpassas till Lpo 94

De resterande böckerna, från 1995 till 2005, (se nedan) ska anpassas till Lpo 94.

När vi studerat dessa böcker, som är av antalet sju stycken, har vi delat in undersökningen i två delar. Vi studerar böckerna skrivna under 90-talet för sig och de som är skrivna på 2000-talet för sig.

Gemensamt för böckerna utgivna under 90-talet är att de vill ge liknande eller samma förklaring till anledningen bakom de svenska eftergifterna. Man betonar här den svenska regeringens rädsla inför ett eventuellt tyskt anfall om tyska krav ej uppfyllts. Detta får eleven att sätta sig in i det svenska dåtida tänkandet. Lpo 94 förmedlar krav på att ett då-nu-sedan perspektiv ska uppnås. Dock är det enbart ett dåtida och i vissa fall det nutida som poängteras i böckerna. Historia som framtidberedskap går ej utläsa i detta sammanhang. En viss tendens till detta går enbart att utläsa i läroboken från 1999, som vill skapa en debatt genom att påpeka ny information ständigt uppkommer kring ämnet. Boken ger konkreta exempel på detta vilket fungerar som tankeställare inför en fortsatt diskussion.

De tre böckerna som är skrivna under 2000-talet varierar stort i sitt innehåll och textmängd, detta till skillnad från de ovanstående böckerna från 90-talet. Boken från 2005 väljer att presentera en del nya aktörer som man tidigare ej stött på. Två exempel på detta är den dåtida kungen Gustav V och journalisten Torgny Segerstedt. Då man i tidigare utgivna böcker i stort sett bara bearbetat Per Albin Hansson och regeringen så tillför dessa nya aktörer till en bredare kunskap. Böckerna från 2003 och 2005 lever upp till lever upp till läroplanens mål när det gäller elevens möjlighet att sätta sig in i dåtidens klimat och tänkande. Detta gör man genom att ge förklaringar till varför den svenska regeringen agerade tyskvänligt. Man ger exempel så som att regeringen till varje pris ville undvika till varje pris ett krig med Tyskland och att detta påverkades av ockupationen av grannländerna. Värt att betona är att boken från 2005 är ensam om att påpeka att den svenska regeringens censur av press var ett *brott* mot neutraliteten. Boken från 2004 förvånar genom att inte tillföra någon märkbar ny information, som kan stimulera till en kritisk diskussion.

Likt de flesta andra läroböcker, från 60-talet och framåt, så kan man finna information som kan verka som dåtida och nutida tankeställare. Likaså när det gäller historisk kunskap som

framtidsberedskap finns här brister. Vi har svårt att utläsa hur texterna kan skapa en fortsatt debatt. Boken från 1999 är den enda som visa på ämnets aktualitet.

8. En översiktstabell

I denna översiktstabell kommer vi att sammanfatta våra undersökningsresultat. Följande punkter har vi valt att titta på:

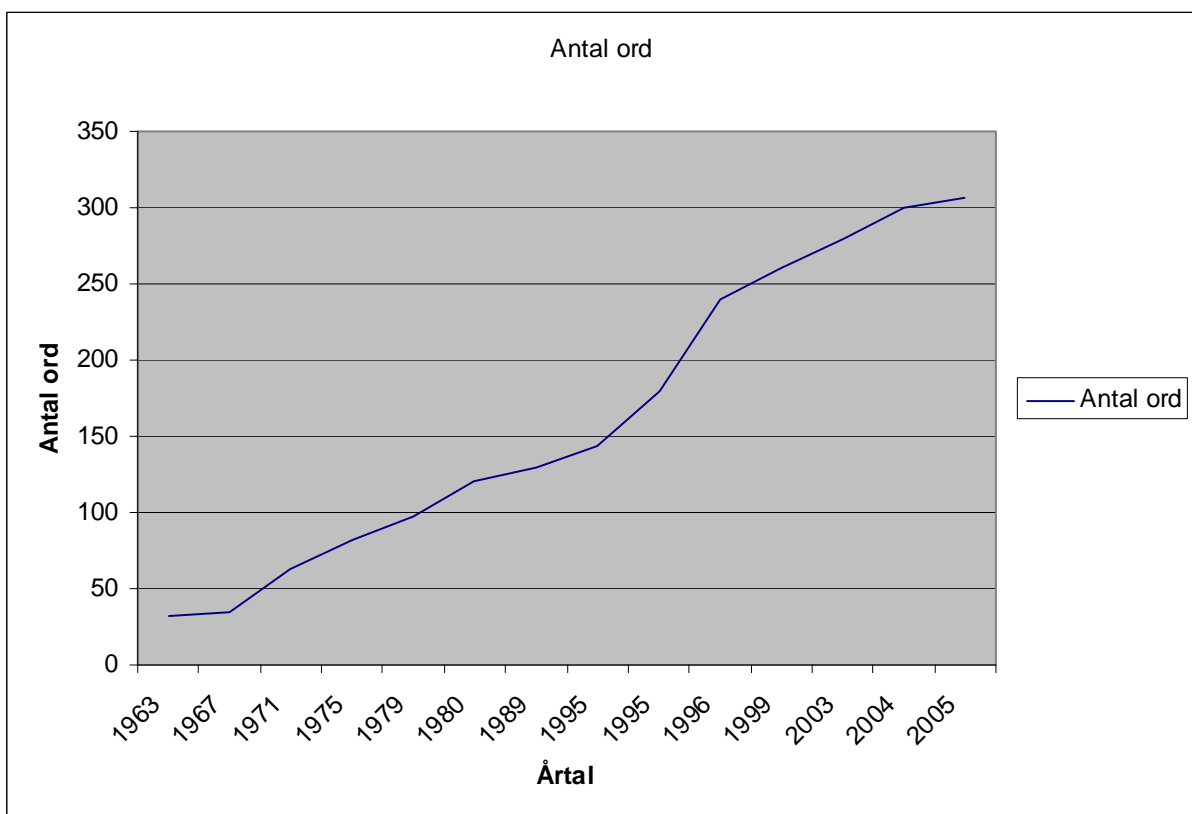
- utgivningsår
- Antalet ord kring ämnet
- Permittenttrafik – Behandlas de tyska transporterna av soldater från Norge till Tyskland genom Sverige.
- Förklaras begreppet neutralitet?
- Bearbetas ämnet under rubriken ”Norden” eller ”Andra världskriget”.

Titel	Utgivningsår	Antal ord	Permittenttrafik	Förklaras begreppet neutralitet	Norden eller 2:a VK
Våra grannar - Nordens historia	1963	129	ja	Nej	Norden
Historia 8	1967	32	ja	Nej	2:a VK
Historia 2	1971	63	Ja	Nej	Norden
Historia 2	1975	35	Ja	Nej	Norden
Historia 1	1979	0	—	—	—
Historia Högstadiet	1980	208	Ja	Nej	Norden
Historia för Högstadiet, SAMS	1989	0	—	—	—
Historia Världskrigens tid	1995	97	Ja	Nej	2:a VK
Historia 9 SO-boken	1995	262	Ja	Nej	Norden
Historia 3	1996	82	Ja	Nej	Norden
Historia Kompakt	1999	306	Ja	Nej	Norden
Historia A Punkt SO	2003	81	Ja	Nej	Norden
Levande Historia	2004	52	Ja	Nej	2:a VK
Historia SO direkt	2005	247	Ja	Nej	Norden

9. Resultat och diskussion

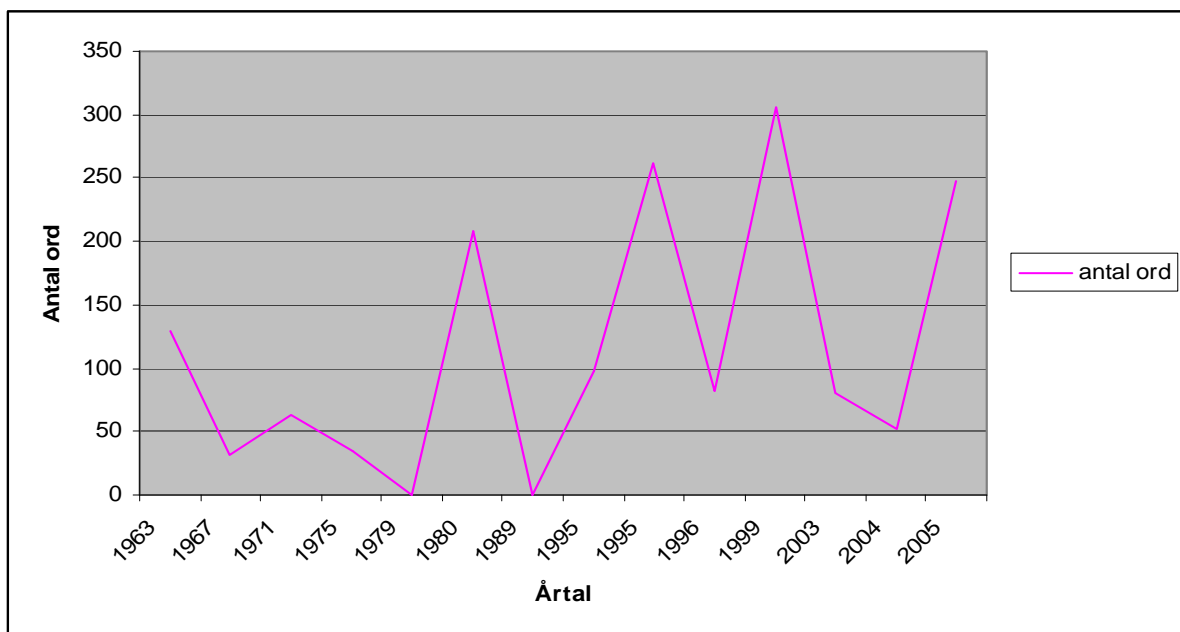
9.1 Vårt förväntade resultat av undersökningen

Det resultat vi förväntade oss få innan vi hade undersökt vårt material var en ständigt uppåtgående kurva där antalet ord ökade allt eftersom avståndet till krigets slut blev större (se diagram nedan). Vi hade en teori om att de tidiga historieböckerna inte skulle nämna särskilt mycket, eller ingenting alls, om de svenska eftergifterna mot Tyskland. Detta då vi trodde att böckerna från 60-talet låg allt för nära i tid till kriget och att all fakta kring eftergifterna fortfarande inte var kända eller offentlig information. Någon slags kritik mot Sveriges regering räknade vi inte heller med att hitta i de tidiga texterna. Eftersom det under åren kommit fram mer och mer information kring eftergifterna förväntade vi oss att den rådande debatten skulle synas i de senare utgivna läromedlen. I slutet av 90-talet tänkte vi att kurvan skulle börja planas ut, för att på 2000-talet följa en någorlunda rak linje utan några större skillnader i antal ord.

9.1.1 Vårt verkliga resultat av undersökningen

Det resultat vi kom fram till i undersökningen skiljer sig starkt från vad vi hade förväntat oss hitta. I stället för en ständigt ökande kurva blev resultatet en fluktuerande kurva utan någon tydlig tendens. Resultatet från tre av våra utvalda historieböcker eller epoker förvånade oss speciellt: Det äldsta av våra läromedel, *Våra grannar – Nordens historia*, från 1963 visade tydligt med sina 129 ord att vi våra förväntningar var helt fel. Innehållet i denna bok visade dessutom tecken på kritik mot den dåtida svenska regeringen och beskrev även eftergifterna som ett avsteg mot neutraliteten. Resultatet efter undersökningen av *Historia för högstadiet*, *SAMS*, från 1989, förvånade oss då det inte fanns något om Sverige under Andra världskriget i denna bok. Detta var ett resultat vi hade förväntat oss hitta i boken från 1963. Det tredje resultatet som var speciellt förvånande var att böckerna från 2000-talet inte skiljde sig särskilt mycket innehållsmässigt jämför med boken från 1963.

9.2 Diskussion kring resultatet

För att eleverna ska kunna använda sig av ett eget kritiskt tänkande kring ämnet krävs det att det finns eller har funnits en utförlig förklaring av begreppet neutralitet. Neutralitetsprincipen är ett diffust och svårförklarat begrepp med många olika betydelser i olika sammanhang. Man kan inte förvänta sig att högstadieelever ska veta vad begreppet står för i olika sammanhang utan förklaring och genomgång. Neutralitet har en egen innebörd i krigstider vilket vi har redovisat i vårt bakgrundsavsnitt. Eleverna måste liksom oss (författarna) ha en förförståelse kring neutralitetsprincipen för att förstå Sveriges agerande under Andra världskriget. För att

kritiskt kunna granska Sverige under denna tid måste man förstå vilka regler som gäller för en neutral stat under krig. Därför är det ytterst märkligt att inga av våra granskade böcker har valt att redovisa för begreppet. Många böcker säger att Sverige avvek från neutralitetsprincipen men ingen bok förklarar på vilka grunder avvikandet skett. Härmed blir det svårt för eleven att förstå att den svenska regeringens handlingar kan ställas under debatt.

Genomgående för alla läroplaner är att historiekunskap ska leda till framtidsberedskap. Med detta menar de att ämnet ska hållas vid liv och att dagens skolelever ska lära sig av gamla skeenden. Detta kan enbart skapas genom att läroböckerna väljer att ge information och ställa frågor som är relevanta för deras egen verklighet. Det krävs en genuin förståelse för dåtiden för att inte misstag i historien ska upprepas. Inga av våra undersökta läromedel bidrar till att skapa någon fortsatt kritisk debatt. En bok nämner att det fortfarande pågår en debatt kring eftergifterna men den, liksom de andra, öppnar inte upp för egna reflektioner.

I vår undersökning har innehållet i vissa böcker förvånat oss. Detta gäller både positivt och negativt. Utöver att böckerna utelämnar generellt historia som framtidsberedskap och skapande av kritisk debatt, så finns det vissa böcker som överraskar individuellt sett. Som vi nämnt tidigare överraskade boken från 1989 som helt utelämnade Sverige under andra världskriget. Detta förvånade oss eftersom det är en relativt nyutgiven historiebok. Boken från 2005 infriar på vissa plan våra förväntningar då den väljer att föra fram nya aktörer. Generellt sett har de flesta böcker tagit upp Per-Albin Hansson och regeringens ansvar i det hela, men i boken från 2005 vill man visa på att det fanns tysksympatier från andra håll, såsom från Gustav V. Desto fler individer som presenteras i en text gör att innehållet får en mer levande karaktär. Begreppet ”regeringen” kan uppfattas som diffust och allt för opersonligt.

I översiktstabell har vi valt att se om eftergifterna hamnar under rubriken ”Norden” eller ”Andra världskriget”. Detta för att se om författarna velat ge ämnet en internationell karaktär eller som en händelse som var avskärmat från resten av kriget. De böcker som valt att sätta böckerna under rubriken ”Andra världskriget” ger känslan av att Sveriges agerade var av betydelse för kriget fortsatta förlopp.

10. Avslutning

I vår avslutning kommer vi att studera huruvida våra frågeställningar besvarats.

Huvudmomentet i vårt arbete har varit ta reda på och redovisa om det förs en diskussion kring de svenska eftergifterna mot Tyskland över tid i svenska historieläromedel. Här ingår även debatten kring svenskt förhållande till neutralitetsprincipen. Genom att studera översiktstabellen (se sid. 45) kan man utläsa de flesta resultaten som vi sökt under arbetets gång. Tabellens resultat sträcker sig över ett brett register. Allt ifrån antalet ord kring ämnet till hur och om begreppet neutralitet förklaras redovisas här. Därför är den effektiv att använda sig av när man vill studera eventuella tendenser. Med det menar vi om det går att utläsa vissa gemensamma drag för böcker skrivna under en viss period eller av till exempel samma författare. Tidsmässigt finns inga tydliga tendenser. Det svänger rejält mellan åren gällande de flesta aspekter, framför allt i mängd text kring ämnet. Värt att nämna igen är boken från 1963 vars innehåll förvånade oss på många fronter. Både när det gäller antalet och val av ord och hur den lever upp till läroplanen.

Det som är genomgående för alla böcker (bortsett från de två som har noll antal ord) utifrån tabellen är att man väljer att ge exempel på svenska eftergifter mot Tyskland under kriget. Alla böcker beskriver de tyska transiteringarna genom Sverige men flera har valt att inte nämna begreppet *permittertrafik*. Genomgående för de studerade läromedlen är att ingen förklarar begreppet *neutralitet*. En givande diskussion kring ämnet är svårt att föra om man inte vet vad de svenska eftergifterna innebar för synen på Sverige som en neutral stat. Det finns bara en bok av de 14 som bidrar till egna reflektioner och ifrågasättande. Detta kan finnas i boken från 2005 vilket skulle kunna visa på att en positiv trend är på väg.

När det kommer till hur böckerna lever upp till målen för läroplanerna så kan man här finna trender. Alla läroplaner betonar vikten av att ha ett "Då-nu-sedan-perspektiv", det vill säga att historia ska verka som framtidsberedskap. Historia som dåtidskunskap är ganska naturlig och därför ingår den i alla våra studerade läromedel. Dock märker man att historia ur ett "nu-" och "sedanperspektiv" är svårare att bearbeta. Detta framgår tydligt i böckerna då enbart en bok stimulerar till en historisk framtidsberedskap. Läroböckerna lever upp till läroplanerna i den mån att de nämner Sverige och neutralitet under kriget.

11. Källor

Läromedel

Almgren Hans, Almgren Birgitta, Wikén Stefan, *Historia 9 – SO-boken*, 1995, Gleerups förlag, Malmö.

Almgren Hans, Almgren Birgitta, Wikén Stefan, *Historia Kompakt*, 1999, Historia Gleerups förlag, Malmö.

Almgren Bengt, Tallerud Berndt, Thorbjörnsson Hans, Tillman Hans; *Historia 3 – SO direkt*, Bonniers utbildning, 2005, Stockholm.

Almquist Jan, red, *Punkt SO, Historia A, Grundbok, Del 3*, 2003, Gleerups förlag, Malmö.

Björkblom Sixten, m.fl., *Historia för grundskolan årskurs 8*, 1967, Magn. Bergvalls förlag, Stockholm.

Hildingson Lennart, Husén Lars, *Historia 2*, 1971, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm.

Hildingson Lars och Husén Lennart, *Historia 2 G-boken*, 1975, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm.

Hildingson Lars och Husén Lennart, *Historia 1G-boken*, 1979, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm

Hildingson, Lars: *Levande Historia 3-högstadiet*, Bokförlaget Natur och Kultur, 1996, Stockholm.

Hildingson, Kaj och Hildingson, Lars; ”Levande Historia – elevbok 9”, Sol 3000, Bokförlaget Natur och Kultur, 2004, Stockholm.

Holm Carl-Erik, *Våra grannar: Nordens historia*, 1963, Skolförlaget Gävle, förord.

Körner, Göran och Lagheim, Lars; *Historia – Världskrigens tid, Puls 7-9*, Bokförlaget Natur och Kultur, 1995, Stockholm.

Torbacke Jarl m.fl. *Historia – högstadiet*, 1980, Almqvist & Wiksell, Uppsala.

Christer Öhman, *Historia för högstadiet SAMS*, 1989, Almqvist & Wiksell, Uppsala.

Litteratur

Befring Edvard, *Forskningmetodik och statistik*, Studentlitteratur, Lund, 1994.

Berglund Lennart (red), *Lärobok om läroböcker*, Läromedelsförfattarnas förening, Uppsala, 1991.

Cramér, Per; *Neutralitetsbegreppet-den permanenta neutralitetens utveckling*, Nordstedts förlag; 1989, Stockholm.

Gabrielsson Kim, *Krig och fred, en fakta och fördjupningsbok i internationell politik*, Kunskapsföretaget AB, 2003, Uppsala.

Gustavsson Bengt, *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*, 3:e uppl, Studentlitteratur, Lund, 2004.

Richardson, Gunnar; *Förtroligt och hemligt - kunglig utrikespolitik och svensk neutralitet under andra världskriget*, Carlssons bokförlag, Stockholm, 2007.

Uppsatser

Markovic Meri, Warnholtz Anna, *Historiemedvetenhet och den svenska neutralitetspolitiken under Andra Världskriget i läromedel*, Mah, 2006.

Mogren Charlotta, *Andra världskriget och Sveriges roll i kriget- en studie av gymnasieböcker i historia mellan 1950 och 2000, följer läroböckerna den historiografiska utvecklingen?* Södertörns Högskola, 2005.

Styrdokument

Rapport

Gruvberg Nils, *Våra nordiska grannländer i folkskolans och grundskolans historieläroböcker sedan mitten av 1800-talet*, Rapport Nr 28, 1990.

Internet

http://www.svd.se/kulturnoje/understrecket/artikel_234635.svd. 2008-01-20.

http://www.svd.se/kulturnoje/litteratur/artikel_35454.svd. 2008-01-20.